

ISSN 1302-3519

ÇALIŞMA ORTAMI

İŞÇİ SAĞLIĞI
İŞ GÜVENLİĞİ
ERGONOMİ
İŞ HİJYENİ
ÇEVRE
TOPLUM ÖRGÜTÇÜLÜĞÜ
ÇOCUK EMEĞİ
KADIN
SOSYAL POLİTİKA
NÜFUS
SOSYAL HEKİMLİK

İki Ayda Bir Çıkar / Sayı : 134

Mayıs - Haziran 2014

- Soma Maden Faciası mı ? Felaketi mi ?
 - Basından
 - Madenci Edebiyatı
 - Madenci Fotoğrafları
- "İşçinin Savsaması Yüzünden İşin Güvenliğini Tehlikeye Düşürmesi" mi?
 - Yeni Baskı : Çalışma Yaşamında Sağlık Güvenlik
- Çocuk İşçi Olmak: Musa Erbek (Çırak) İle Geçmişe Doğru Bir Yolculuk
 - Çalışan Çocukların Durumu 2012
 - Diren Su
- Emeğin Görünmeyen Yüzü : Kadınlarımız
 - 21. yüzyılın Çocukları
- İki Dakika Düşün: Tehlikeyi Tanıyalım :
Yüksekte Çalışma

*Çalışan Çocuklara "Vefa Borcu" nuzu
Ödemek İster misiniz?*

*Fisek Enstitüsü'nün 32. Yılı
Çalışma Ortamı'nın 22. Yılı*

www.fisek.org.tr

Soma Maden Faciası mı ? Felaketi mi ?

Mustafa TAŞYÜREK*

(mustafatasyurek@fisek.org.tr)

Ateş düştüğü yeri yakar! 301 Madencimiz ışıklar içerisinde yatsın. Ailelerine ve tüm halkımıza başsağlığı dileriz. Umarız 13 Mayıs 2014'de yaşanan kara gün bir daha yaşanmaz.

Her iş kazası ve yangın **birden fazla** olumsuz faktörün biraraya gelmesiyle oluşur. Olayın görünür nedeni ve kök nedeni farklı olabilir. Yaşanılan iş kazasının boyutları, sonuçlarının büyüklüğü dünya genelindeki benzer kazalar dikkate alındığında **çok** büyüktür. Bu nedenle, inceleme ve kaza soruşturması bilimsel metodlarla ve deneyim ve bilgisi uluslararası kanıtlanmış **yetkin** kişiler eliyle yapılmalı, sonuç rapor olabilen en kısa sürede kamuoyunun bilgisine sunulmalıdır.

İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununa göre (m.4): **İşveren**; Mesleki risklerin önlenmesi, eğitim ve bilgi verilmesi dahil **her türlü tedbirin alınması**, organizasyonun yapılması, **gerekli araç ve gereçlerin sağlanması** (Borçlar Kanunun 417 maddesine göre de işyerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması için gerekli her türlü önlemi almak, **araç ve gereçleri noksanzı bulundurmak**), **sağlık ve güvenlik tedbirlerinin değişen şartlara uygun hale getirilmesi ve mevcut durumun iyileştirilmesi için çalışmalar yapılması ile yükümlüdür.**

Yazılı ve görsel basına yansıyan verilere bakıldığında; çalışanların çoğunluğunun gaz ve dumandan, özellikle karbonmonoksitten zehirlendiği anlaşılmaktadır. CO yanıcı, patlama limitleri % 12.5 - %74 olan, renksiz, kokusuz, çalışma ortamında bulunmasına izin verilebilecek düzeyi - TLV (TWA): 25 ppm (milyonda 25 kısım) olan çok çok zehirli bir gazdır.

Bu tür madenlerde tehlikenin kontrolü için İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim hiyerarşisine göre önlemler alınmalıydı. Öncelik sırasına göre; Mühendislik Kontrolleri, Çalışma Ortamı Kontrolleri, İdari Kontroller ve en son çare olarak da gerekli, Kişisel Korumacı Donanımlar. Acil durumlara karşı hazırlıklı olmak gerekirdi. Yeterli kadar Acil Durum Sığınma / Yaşam Odası önceden hazırlanmalıydı.

İş Güvenliğinin felsefesinde; Yönetim sorumluluk taşır ve hesap vermek zorundadır. Çünkü: "İş kazası yönetsel bir hatadır.

Güvenli çalışmada hem A'dan Z'ye bütün yönetim ve organizasyonun, hem de teker teker tüm çalışanların sorumluluğu vardır.

İş güvenliğinin, işletmenin verimlilik (prodüktivite), kalite ve maliyet gibi diğer başlıca amaçlar ile aynı önemde olduğu kabul edilmelidir.

Güvenlik programı uygulamaları sürekli olarak izlenmeli, gereken geliştirme değişiklikleri yapılmalı, yeni uygulamalar tüm çalışanlara açıklanarak doğru şekilde uygulanmaları sağlanmalıdır.

Aynı şekilde uygulamaların kontrolü ihmal edilmemelidir.

İş Güvenliği Kültürünün geliştirmek için de toplumun tüm kesimleri (Üniversiteler, meslek kuruluşları, sendikalar, STK) üzerine düşeni yapmalıdır.

Soma'da gaz ve duman zehirlenmesinden kurtarılan işçinin eline tutuşturulan ayran, iş güvenliği kültürümüzün bir göstergesidir.

301 Çalışanın yaşamını yitirdiği madenin tünellerinden birinin ağız duvar örerek kapatılırken bile "**öce iş güvenliği**" levhasının altında; yüksekte çalışmada iş güvenliği kurallarına uyulmadan çalışılmaktadır. Demek ki yeterli dersler hala çıkartılmıyor.

İş Güvenliği, tüm çalışanların 1 # önceliği olmalıdır.

TÜM YARALANMALAR ENGELLENEBİLİR! İŞ KAZALARININ TAMAMI ÖNLENEBİLİR...

* Kim. Müh., İş Sağlığı+İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı
Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi (1978-1985)
İş Güvenliği Uzmanı (A Sınıfı Sertifikalı)
Fisek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Denetim Kurulu Üyesi

Birer birer öldüklerinde duymalıydık...

Tam 301 insan öldürüldü Soma'da. Bu bir kader değildi, kaza hiç değil, tam bir cinayetti; iş cinayeti. Türkiye'nin bu konudaki karnesi tam bir kara leke; geçen yıl 1235 insan iş cinayetine kurban gitti. Üstelik 55'i çocuk işçiydi. Dahası, bunlar raporlara girebilenler. Adalet Arayan İşçi Aileleri işte yıllardır bize bu gerçeği kendi hukuk mücadeleleriyle anlatmaya çalıştılar. İstediler ki o acıyı başkaları yaşamasın. Biz de bu oluşumun gönüllü hukukçusu Erbay Yucak'la Soma'yı, diğer davaları konuştuk. Belki bundan sonra davalarda kitlesel talebimizi seslendirirsek, Soma katliamı gibi derin başka yaralar açılmaz diyerek...

Röportaj: ESRA AÇIKGÖZ / Fotoğraf: AHMET ŞİK / Sayfa 2

Cumhuriyet

25 Mayıs 2014

GÖÇÜK 8 İŞÇİYİ YUTTU

Aydınlık
8 Ocak 2013

AKM'DA DARIKALE KÖMÜR OCAĞINDA GÖÇÜĞÜN ARDINDAN YANGIN ÇIKTI

Sabıkalı ocakta YİNE GÖÇÜK cinayet

Aydınlık
20 Ekim 2013

Madenci Edebiyatı

Zonguldak, barındırdığı zenginlikler yüzünden en çok acı çeken yöremiz. Hem yeraltı zenginliklerini yitirmiş ve hem de insangücü zenginliğini. Bu kadar acı olur da, sanata konu olmaz olur mu?

Eşlerinin hayır dualarıyla ve çocuklarının masum gülüşüyle işlerine uğurlanan maden emekçileri, emek yoğun bir çalışma sürdürüp sektörün doğası gereği çok tehlikeli işler yapmaktadır. Kazmasını her vuruşunda bu uğurda hayatını kaybeden arkadaşının hayalini gören, hayatını acıyla ve dayanışmayla yoğuran emekçiler, her gün yaşamını ortaya koyarak onurlu bir hayat sürdürebilmek ve çocuklarına umutlu bir gelecek bırakabilmek için çalışmaktadır. Her gün "uğur ola" diyerek yerin metrelerce altına gönderilip, "geçmiş olsun" diye karşılanan bu onurlu mesleğin mesuplarına tüm toplumun şükran borcu vardır" diyerek çalışmayı bizlere sunuyor Maden Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu.

Elimizde iki kitap var :

1. Çılgılık (2007)
2. Korkunun Tırnakları (2011)

İkisi de Maden Mühendisleri Odası'nca düzenlenen yarışmaların ürünü.

Herşeyden önce, Maden Mühendisleri Odası'nı böyle bir konuyu desteklediği için kutlamak gerek. İkinci olarak da, bu yarışmayı sürdürdüğü için kutlamak gerektiğine inanıyoruz.

"Madenci Öyküleri – Çılgılık" başlıklı çalışmada, başı çeken Tekgül Arı, duygularını şöyle bizlerle paylaşıyor :

"Kitapta yer alan öykülerin sesini dinlediğimde, duyduğum ses çılgıktı. Yerin altında ve yerin üstünde çalışan suskun madenciler. Onları hergün korkuyla bekleyen eşler, çocuklar, analar, babalar... Bir lokma ekmek için içlerine gizlemişler sessiz çılgınlıklarını. Bundan olsa gerek madenin içinde de dışında da suskunluk hakim. Madenci evindeyse korku. İnanmışlar bir kez değişmeyecek yazgı. Maden üstlerine yıkılıp ölmeseler bile ciğerlerine sinsice sinen tozlar patlayacak eninde sonunda."

Seçici Kurul, seçimini şöyle yaptı :

- Birincilik : **Kıymetlidir Madencinin Karısı** (Münevver İzgi)
- İkincilik : **Sisin İzi** (Serap Gökalp)
- Üçüncülük : **Çantamdaki Kuvars** (Hande Baba)
- Mansiyon : **Şark Ocağında Uç Vardiya Bir Oyun** (Alaaddin Kara)
- Küçük Sesler** (Erhan Ceylan)
- Helal** (Emine Emel Balcı)

Bu öyküleri okuduğunuzda sizin de çılgılığın sesini duyacağınıza eminiz. Onun için sizleri **Çılgılık** kitabı ile başbaşa bırakmak istiyoruz.

Ama elimizdeki madenci edebiyatı üzerine yazılan kitaplar daha bitmedi.

Daha önce 4 ciltlik çalışması olan Grizu romanıyla okurlarımıza tanıttığımız Muzaffer Oruçoğlu'nun bu kez resimleriyle katkıda bulunduğu bir yapıt elimizde : Korkunun Tırnakları . Maden Mühendisleri Odası tarafından açılan bir yarışmaya gönderilen çalışmaları derliyor.

Yarışmanın düzenlenmesinde ve ürünlerin yayına hazırlanmasında başı çeken Tekgül Arı, sunuş yazısında şöyle diyor : "Yarışmaya katılan dosyaların sarsıcı etkisi hemen kendini gösteriyor. Önce bir sızı geziniyordu ruhunuzda. Sonra madenci ve ailesinin tenini kaşıyan, **korkunun tırnakları**, bir şekilde size ulaşarak ruhunuzu kaşımaya başlıyor. İnanılması zor yaşam koşullarını barındıran bu alanın çalışanları ile ailelerinin içindeki korkulu bekleme hep ayaktadır. Çalışanların vakti geldiğinde yeryüzüne çıkarak onu bekleyen çoluk çocuğuna kavuşabilme umudu hep ikirciliktir. Başka bir iş bulmak kolay olsa, belki bir çoğu bırakacak bu mesleği ama koşullar öyle değildir. Bazen **Büyük Madenci Yürüyüşü** ile çoluk çocuk hak aramak için dökülür yollara. Kadınlar, yüreği avucunda suskundur. Bebeleri karnında, Araf'ın ortasında, çalışan ömürlerinden ömür verendir. Göçüğün altında Kömür Karasıdır Kanayan".

Emekçi dostu yazarlar, Remzi inanç ve Tuncer Uçarol'un yönlendirmesiyle başlayan "yarışma" düşüncesi, seçici kurul üyeleri Kemal Ateş, Çiğdem Ülker, Keşver Ruhi, Engin Çetinbaş ve Tekgül Arı'nın çabalarıyla gerçekleşmiştir. Yarışmada, şiir, masal, anı, günce, yaşam öyküsü, öz-

yaşam öyküsü, röportaj vb türlerini içermekte. Kitapta yer alan 19 ürün, işte bu yarışmaya katılan 167 ürün arasından seçilmiştir.

Seçici Kurul oybirliği ile Bilsen Balcı'nın "Araf" adlı öyküsünü, İbrahim Erdem'in "Kömür Karasıdır Kanayan" adlı şiirini ve Alaaddin Kara'nın "Büyük Madenci Yürüyüşü" adlı anı yazısını ödüle değer görmüştür. Mansiyon alan çalışmalar da şöyle :

- **Zonguldak Maden Mühendis Mektebi Alisi** adlı araştırma yazısı (Gürdal Özçakır)
- **Yarasa** adlı öykü (Leyla İpek)
- **Ay Ülkesine Yolculuk** adlı öykü (Ceylan Alas)
- **Torakçı** adlı öykü (Fuat Sevimay)
- **Yedi Kat Yeraltında Mısralar** adlı şiir (Alpaslan Akdağ)

İbrahim Erdem'in "**Kömür Karasıdır Kanayan**" adlı şiirinden bir kaç dize ile sizleri bu kitabı okumaya davet ediyoruz :

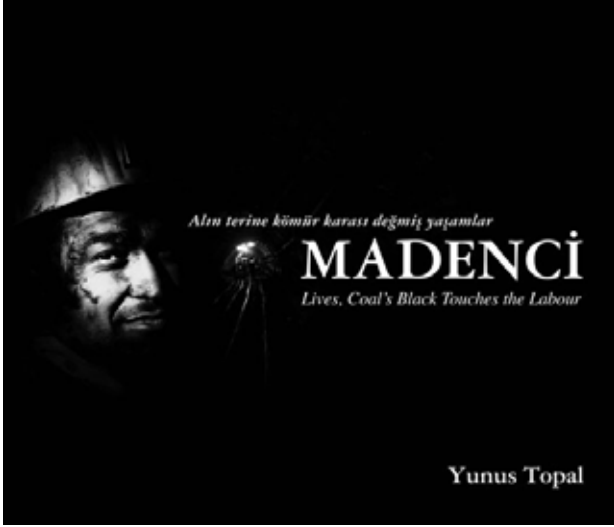
*"Sabırlı insandır madenci gözbebeğinde ışıyan kömür karası
Sevgiyi kuşanır evde çıkarken onu uğurlayan bakışlarla
Kara kömürün ışıltısı kamaşır dilinin ucunda yakıcı ve kara
Gülüşü tutuşturur daha sökülmemiş som kömürleri
Vardiya başlamadan ilk ter damlası tomurcukların alnında
Avuçlarının içinde kazmanın soğuk sapı yanar utanarak
Sıkır yumruklarını parmakları kenetlenmiş birer sıradağ
Madencilerin toplanma yerine yürüyüşü sokaklarda birer marş
Yerin dibini inişi de yaşamın en güzel renkleriyle örülür
Milim milim oyar kara kayaları sevgiyle okşayarak"*

Bize bu değerli çalışmayı kazandıranlara çok teşekkür ediyoruz. Gerisi hepimize kalıyor : Okumak, alkışlamak ve yeni yeni çalışmalar için onları özendirmek.

MADENCİ FOTOĞRAFLARI

Siyah akar Zonguldak'ın deresi
yüz karası değil kömür karası
böyle kazanılır ekmek parası.

ORHAN VELİ KANIK 1946

Toplumda herhalde ekmek parasını en zor kazananların başında maden işçileri gelir. Büyük emek ister taştan ekmek çıkarmak; üstelik de tehlikeli. Buna karşın, yeraltı maden işçisi alınacaktır ilanına onbinlerce kişi koşar. Bu çaresizlik insana acı veriyor. Toplumda bir yanda "hırsızlar", hiç emek harcamadan kalem oynatarak milyonlar kazananlar var; öte yanda, gününü kurtarmak için canını dişini takanlar...

Adaletten söz edenler, önce sosyal adalete bakmalı.

Emekçiler, gözden de gönülden de uzak olur. Her gün renkli gazetelerin sayfalarını çevirdiğinizde, bambaşka bir yaşamla karşılaşsınız. Renkli, canlı, neşeli ve besili. Maden emekçilerinin fotoğraflarına baktığınız zaman, hiç de bu özellikleri yakalayamıyorsunuz.

Onların yüzleri renksiz, avurtları çökmüş, bakışları neşesiz ve kaygı yüklü.

Bu ülkede sosyal adaletin olmadığını duyurmak için söylevler yetersiz, toplantılar paneller etkisiz. Türkiye'de emekçilerin çaresizliğini, gözden çıkarılmışlığını, adaletsiz gelir dağılımının en dibine itilmişliğini gözle görmek, elle tutmak gerek.

İşte Yunus Topal bunu yapmış. Fotoğraflarını, Zonguldak Karadon maden ocağında, göçük öncesi ve sonrası iki dönemde çekmiş. Onun için, kaygıyla umut, sevinçle elem içiçe. "Bu kitap, yer altındaki onurlu alınterinden, yer üstünde ekmek bekleyenlerin yaşadıkları üzücü olayın görsel kesitleridir. Sessizliğimizin dışı vurulmuş şeklidir" diyor Yunus Topal.

Onun madenci fotoğraflarına baktıktan sonra, eğer biraz vicdanınız varsa, bu adaletsizliğe isyan edersiniz.

“İşçinin Savsaması Yüzünden İşin Güvenliğini Tehlikeye Düşürmesi” mi?

Mustafa TAŞYÜREK*
(mustafatasyurek@fisek.org.tr)

Güvenlik Kültürü

5 - 7 Mayıs 2014 tarihlerinde İstanbul Haliç Kongre Merkezi'nde VII. Uluslararası İş Sağlığı ve Güvenliği Konferansı düzenlendi. Konferansa özellikle akademik çevrelerden katılan öğretim üyeleri sunumlarında iş kazalarının %98'inin önlenabilir, %50'sinin kolay önlenabilir, ortalama %85'inin çalışanların güvensiz hareketleri sonucu oluştuğunu defalarca vurguladılar. Katılımın çok fazla olduğu bu konferansta, iş kazalarının çok büyük bölümünde çalışanların güvensiz hareketleri sonucu oluştuğu algısının -bilmeyerek veya istemeyerek de olsa - yaygınlaşmasına katkıda bulunuldu.

Resim 1 : VII Uluslararası İSG Konferansı (06.05.2013)

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı dahil, (bakanlığın) İş Sağlığı ve Güvenliği ile ilgili üst düzey yöneticilerinin çoğunluğu konferansa katıldı. Kürsülere çıkarak konuşmalar yaptılar ve oturumları yönettiler.

Konferansa katılan konuşmacılar merdivenlerden kürsüye çıkarken veya inerken “güvenlik önlemi” olarak ne söylenebilir ? “Bastığın yeri gör, gideceğin yöne bak”. Eğer bu merdivenlerden düşerek bir kaza geçirmiş olsalardı, kazanın “ana sebebi” olarak ‘da herhalde; “bastığı yeri görmedi”, “gideceği yöne bakmadı”, o halde “güvensiz hareket sonucu” bu kaza oluştu denecekti.

Oysa 02.07.2011’de düzenlenen A sınıfı iş güvenliği uzmanlığı sınav sorularından biri de ; “işyeri merdivenlerinin kaç basamaktan fazla olması durumunda korkuluk ve tırabzan bulunması zorunludur ?” idi ve yanıtı da 4 basamak(tı)⁽¹⁾ .

Merdivenden düşme kazası olsa idi, yaralanma olsun olmasın: İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunun 14. Maddesi gereğince (1) İşveren (işyeri yönetimi) (a) bütün iş kazalarının (ve meslek hastalıklarının) kaydını tutacak, gerekli ince-

lemeleri yaparak bunlar ile ilgili raporları düzenleyecekti. Diğer bir ifade ile; (b) İşyerinde meydana gelen ancak yaralanma veya ölüme neden olmadığı halde işyeri ya da iş ekipmanının zarara uğramasına yol açan veya çalışan, işyeri ya da iş ekipmanını **zarara uğratma potansiyeli olan olayları inceleyerek** bunlar ile ilgili raporları düzenleyecekti.

Düzenlenecek raporda olayın tekrarını önlemek için alınacak aksiyon (yapılacak iş) olarak da -her halde – ilk olarak (anılan merdivenlere) **korkuluk yapılması** olacaktı. Yani teknik önlem(ler) alınacaktı.

İnsanların can güvenliği “tek bir bariyer görevlisi-ne” veya “bariyere” bırakılmalı mı ?

Diğer bir ifade ile “bir hemzemin kazasında” bariyer görevlisini yada “bir vinç ile kapasitesinin üzerindeki bir ağırlığı kaldırmaya kalkışan” operatörü ; İş Kanununa göre, işveren; **İşçinin kendi isteği veya savsaması yüzünden işin güvenliğini tehlikeye düşürmesi**, işyerinin malı olan veya malı olmayıp da eli altında bulunan makineleri, tesisatı veya başka eşya ve maddeleri otuz günlük ücretinin tutarıyla ödeyemeyecek derecede hasara ve kayba uğratması (İş Kanunu m.25.II.ı) halinde iş sözleşmesini sürenin bitiminden önce veya bildirim süresini beklemezsizin feshedebilir mi ?

Olay 1 :

Bir dökümhanede, gece vardiyasında, (iddiaya göre) operatör kaldırma kapasitesi 10 ton olan bir vinç ile 15-16 ton ağırlığında bir yükü kaldırmak isterken vinçte; motor aksamının bazı bölümlerinin kırılarak aşağıya düşmesi, halatının bazı yerlerinin kopması vb. ile sonuçlanan ciddi hasara neden olmuştur. Tahmin edilebileceği gibi İş Kanunun 25 nci maddesi’ne göre iş sözleşmesi sona er(diril)miştir.

Bu önlem yeterli mi? Böyle kazaların bir daha olması önlenebilir mi?

Resim 2 : Dökümhanede tavan altı vinç

* Kim. Müh., İş Sağlığı+İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı
Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi (1978-1985)
İş Güvenliği Uzmanı (A Sınıfı Sertifikalı)
Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Denetim Kurulu Üyesi

Resim 3: Aşırı yükten kırılan vincin motorlarından biri

Resim 4: Tavan altı vinç ve kopan parçası

Resim 5: 20.03.2014 tarihinde Mersin yakınlarında işçi servisine çarpan yolcu treni ^(2,3)

Yalnız Çalışma :

Olay 2 :

“20.03.2014 tarihinde 07.35 sıralarında; Mersin’in merkez Akdeniz ilçesinde tren (bariyerli ve bekçili Bağcılar hemzemin geçidinde) tarım işçilerini taşıyan servis minibüsüne çarpmıştır. İlk belirlemelere göre olayda servis minibüsünde bulunan 10 kişi hayatını kaybetmiş, 3 ağır olmak üzere 5 kişi yaralanmıştır.

Görgü tanıkları kaza sırasında kontrollü hemzemin geçitte bariyerlerin inmediğini, bariyer görevlisinin ‘Eyvah ağabey ben ne yaptım, daldım’ dediğini, minibüs sürücüsünün de dikkat etmeden hemzemin geçide girdiğini söyledi.

Mersin- Tarsus Organize Sanayi Bölgesi Başkanı Sabri Tekin, kazanın meydana geldiği hemzemin geçidin yıllardır sorun olduğunu söyledi ^(2,3,4).

Resim 6 : 20.03.2014 tarihinde Mersin-Akdeniz ilçesinde hemzemin geçit tren kazası ⁽⁵⁾

Demiryolunun 2 metre uzağında merdivenle çıkılan 5 metre yüksekliğindeki bir kulübedeki şalterlerle manuel sistemle kontrol edilen bariyerleri, kulübedeki kontrol mekanizmasından açıp kapatan ekipler bu durumu da fotoğrafladı ^(6,7).

TCDD geçit görevlisi/bekçisi mahkemece tutuklandı. Bu durum benzer kazaların olmasını önler mi?

Resim 7: 06.11.2013'de Tarsus yakınları hemzemin geçit kazası ⁽⁸⁾

Olay 3 :

06.11.2013 tarihinde ; İddiaya göre, Tarsus yakınlarında Yunusoğlu köy yolu üzerinde, Adana'dan Mersin'e gitmekte olan yolcu treni, hemzemin geçitte , (otomatik bariyer sisteminin açık olması nedeniyle) bir aracı yaklaşık 200 metre sürükledi. Aracın içinde bulunan Adem K. (60) ve Ertuğrul G.'in (50) olay yerinde feci şekilde yaşamlarını yitirmesine neden oldu⁽⁸⁾.

TCDD Genel Müdürlüğü yazılı bir açıklama yaparak (özetle) kazaya bozuk bariyerlerin neden olduğu iddiasının doğru olmadığını bildirdi. Kazayla ilgili güvenlik kamerası kayıtlarının incelenmesi sonucu, kaza gerçekleşmeden 1.5 saat önce kurumla ilgisi olmayan 2 şahıs tarafından **bariyer kolları yukarı kaldırılıp altlarına taş konularak açık vaziyette etkisiz hale getirildiği görülmüştür** denildi^(9,10).

Benzer kazaların bir daha olmaması için, olay inceleme raporu hazırlandı mı ?

Resim 8 : 12.04.2013'de Tarsus' da hemzemin geçitte kaza⁽¹¹⁾

Resim 9: 12.04.2014 Kazanın olduğu yer⁽¹¹⁾

Olay 4 :

12.04.2013 tarihinde Mersin'in Tarsus ilçesinde hemzemin geçitte trenin motosiklete çarpması sonucu 1 kişi öldü, 1 kişi yaralandı. Olay yerindeki vatandaşlar da bariyerlerin düzensiz çalıştığını ileri sürerek, sağlıksız çalışan bariyerlerin ölümlere davetiye çıkardığını söyledi⁽¹¹⁾.

Bu sahayı da kapsayan risk değerlendirmesi var mı ? Tekrarını önlemek için aksiyon planı oluşturuldu mu?

Olay 5 :

24 Ağustos 2012'de Adana'dan Mersin'e giden Levent Ç. yönetimindeki yolcu treni Fahrettinpaşa Mahallesi'nde bulunan hemzemin geçitte Abdülkerim E.'nin (64) kullandığı 3 tekerlekli motosiklete çarptı. Çarpmanın etkisiyle sürücüsü, yaklaşık 30 metre sürüklenen motosikletten savruldu ve ağır yaralandı⁽¹²⁾.

Kazanın olmaması için ne yapılabilir di?

Olay 6 :

23 Kasım 2005 tarihinde de Mersin'in Tarsus İlçesi'ne bağlı Yenice Beldesi'nde, kontrolsüz hemzemin geçitte yolcu treninin narenciye işçilerini taşıyan kamyonu çarpması sonucu 3'ü aynı aileden, 8'si kadın **10 kişi öldü, 16'sı ağır 32 işçi yaralandı**^(13,14).

Örnek olarak aldığımız sadece Adana ve Mersin arasındaki hemzemin geçitlerde – son on yılda - tren ve araçların çarpışması sonucu oluşan kaza ve iş kazalarında çok sayıda vatandaş yaşamını yitirmiştir.

Bu olayın tekrarını önlemek için alınması gereken gerçekçi önlemler belirlenip yerine getirilseydi 20 Mart 2014'de (Bkz: Olay 2) 10 kişinin yaşamını yitirmesi önlenebilir miydi?

Toplu Yanıt :

Evet bütün bu kazalar önlenebilir. Yeter ki, yasalara uyulsun, yeter ki, sorumlular sorumluluklarını yerine getsinler.

Yasal Durum :

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu 'na göre;

Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür (m.49). Adam çalıştıran, çalışanın, kendisine verilen işin yapılması sırasında başkalarına verdiği zararı gidermekle yükümlüdür (m.66). İşveren, işin görülmesi ve işçilerin işyerindeki davranışlarıyla ilgili genel düzenlemeler yapabilir ve onlara özel talimat verebilir. İşçiler, bunlara dürüstlük kurallarının gerektirdiği ölçüde uymak zorundadırlar (m.399). İşçi, işverene kusuruyla verdiği her türlü zarardan sorumludur (m.400). Bu sorumluluğun belirlenmesinde; işin tehlikeli olup olmaması, uzmanlığı ve eğitimi gerektirip gerektirmemesi ile işçinin işveren tarafından bilinen veya bilinmesi gereken yetenek ve nitelikleri göz önünde tutulur (m.400).

İşveren, işyerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması için **gerekli her türlü önlemi almak, araç ve gereçleri noksansız bulundurmak; işçiler de iş sağlığı ve güvenliği konusunda alınan her türlü önleme uymakla yükümlüdür** (m.417).

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununa göre;

İşveren, çalışanların işle ilgili sağlık ve güvenliğini sağlamakla yükümlü olup bu çerçevede;

a) Mesleki risklerin önlenmesi, eğitim ve bilgi verilmesi dahil **her türlü tedbirin alınması**, organizasyonun yapılması, gerekli araç ve gereçlerin sağlanması, **sağlık ve güvenlik tedbirlerinin değişen şartlara uygun hale getirilmesi ve mevcut durumun iyileştirilmesi için çalışmalar yapar.**

b) İşyerinde alınan iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyulup uyulmadığını izler, denetler ve uygunsuzlukların giderilmesini sağlar.

ç) Çalışana görev verirken, çalışanın sağlık ve güvenlik yönünden işe uygunluğunu göz önüne alır.

d) Yeterli bilgi ve talimat verilenler dışındaki çalışanların **hayati ve özel tehlike bulunan yerlere girmemesi için gerekli tedbirleri alır vb.**

Şehir içi, banliyö ve kırsal alanlarda kara yolu ile personel, vb. grup taşımacılığı... vb. işler (NACE Kodu:49.39.03) Az Tehlikeli İşler kapsamındadır.

Aynı şekilde; Demir yolu ile şehirlerarası yolcu taşımacılığı Az Tehlikeli (NACE kodu: 49.10.01), yük taşımacılığı Tehlikeli (NACE Kodu 49.20.01) işlerdendir.

Sonuç ve öneriler:

"Önce soru sormayı ve çevremizdeki çarpıklıkları sorgulamamız gerek. Bu sorgulamanın akademik düzeyde yapılması için araştırma enstitüleri kurulmalıdır. Ama ülkemizde trafik konusunda böyle bir Enstitü yoktur. Toplumun bilinçliliği de bir iki "ezber"den öteye geçmez.

Buna karşın sorumlu ve yetkili çoktur. Bu sorumlu ve yetkililerin de yapması gereken çoktur.

İşveren ne yapmalı ?

5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 13 . maddesine göre (Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında,

meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen engelli hâle getiren olay) iş kazasıdır. Bu tanıma göre "Olay 1" servis aracındaki işçiler açısından iş kazasıdır. 2012/13 Genelge doğrultusunda bu (ve benzer) kaza(lar) 3 işgünü içinde SGK e-bildirge üzerinden İş Kazası olarak bildirim yapılmalıdır.

İşverenler tarafından elektronik ortamda gönderilecek olan İş Kazası ve Meslek Hastalığı Bildirim Formu'na www.sgk.gov.tr adresinden, "E-SGK"/ "Diğer Uygulamalar"/ "Çalışılmadığına Dair Bildirim Girişi" alt menüsünden "Hizmet Akdi İle Çalışanlar" başlığı altındaki "İşveren Bildirim İşlemleri" ekranından ulaşılabilecektir ⁽¹⁵⁾.

Kazalara yol açan nedenlerin çoğunluğu; planlama, iç düzen, başlangıç eğitimi ve denetim gibi "organizasyonel nedenler" den, düzensiz yollar, yetersiz kontroller ve arızalı araç gereçler, cihazlardaki arızalar, materyal yorulması gibi teknik nedenlerden kaynaklanmaktadır ⁽¹⁶⁾.

İyi bir güvenlik kültürü oluşturulması için "Haliç Kongre Merkezi" gibi topluma açık yerlerde güvenlik önlemleri doğru ve eksiksiz uygulanmalıdır.

Personel taşımacılığı iş(yer)leri(İ) Az Tehlikeli sınıfta olduğundan şayet sürücü aynı zamanda işveren ise 6331 sayılı Kanununa tabi değil, (şoför çalıştırması halinde 6331 sayılı Kanuna tabi olacaktır).

Bu servislerin bir kısmı esnaf odalarına bağlıdır. Çoğunlukla servis şirketlerine taşeron olarak kiralama yönüyle hizmet veriyorlar.

Özellikle servis araçlarını düzenleyen ve çalıştıran şirketlerin eğitim yönünden ne kadar noksan, eksik olduklarını görüyoruz.

Servis şoförlerinin "**güvenli sürüş teknikleri**" hakkında eğitim noksanlıkları bulunuyor.

İşyeri servislerini çeken şirketlerin 6331 sayılı Kanunun uygulamasından bir haber oldukları da rahatlıkla söylenebilir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Ne Yapmalı?

6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu detaylı olarak Esnaf ve Sanatkarlar Odası ,Ticaret Odası işbirliği ile düzenlenecek eğitim toplantıları ile taşımacılık faaliyetinde

çalışan şoförlere konu detaylıca anlatılmalıdır ⁽¹⁵⁾.

Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik' de ki eğitim konularına (Ek-1) "**güvenli sürüş teknikleri**" eğitimi de ilave edilmelidir.

"**Yalnız çalışma**", kilitleme –etiketleme yapılması gereken işler, hareket eden araçlara müdahale riskini içeren işler, yüksekte çalışma, kaldırma işleri, kapalı alanda çalışma, iskele kurulması, değiştirilmesi ve demontaj, kazı işleri, elektrikli ekipmanların üzerindeki işler, su ortamlarındaki işler, sıcak işler, patlayıcı ortamdaki ile radyasyonlara maruz kalan işler gibi **yüksek riskli aktivitelerdendir.**

"**Yalnız çalışma**" ile ilgili iş sağlığı ve güvenliği mevzuatında bir kurala rastlanılmamaktadır.

Bu durum yalnız çalışan "geçit görevlisi"nin –iddia edilen- hatası / dalgınlığı gibi çok ciddi sonuçlar doğuran / doğurabilecek hatalar yapmasına ortam hazırlayan etkenlerdendir.

Hangi iş veya işlerde yalnız çalışılmayacağı yönetmeliklerde açıkça belirtilmelidir.

"Dur, bak, dinle, geç" gibi uyarı levhası ve bariyerler, hatta hemzemin geçit görevlisi hemzemin geçitlerdeki kazaları önleyememektedir.

Tren yolu hemzemin geçişlerinin yerlerine "mevcut durumun iyileştirilmesi" kapsamında , vakit geçirilmeden "**üst geçit**" veya "**alt geçit(ler)**" yapılmalıdır. Bu öneri İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunun 14 ncü maddesi gereğince düzenlenecek "**olay inceleme**" ve "**risk değerlendirme**" raporlarında alınacak ilave önlemlerde de belirtilmelidir.

Yurttaş ne yapmalı ?

Sağlık bir başkasının sorumluluğuna bırakılamayacak kadar önemli ve öncelikli konudur. Can bizim.

O zaman yurttaşların kendi "can"larına sahip çıkması gerek.

Sorumluların ve yetkililerin, hiç bir kazaya olanak vermeyecek şekilde önlemleri almaları için baskı yapılmalıdır. Görevini eksik yapanların cezalandırılması için bıkmadan usanmadan mücadele etmelidir.

Kaynaklar

1. Taşyürek, M., İş Sağlığı ve Güvenliğinde Yanıltıcı Sayılar, Çalışma Ortamı Sayı 118, s:3-6.

2 - <http://haberciniz.biz/mersinde-tren-servis-minibusune-carpti-9-olu-5-yarali-2710946h.htm>

3 - <http://www.haberkibrisli.net/turkiye/mersinde-tren-kazasi-10-olu-h10084.html>

4 - <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/26045363.asp>

5- <http://www.ilkehaberajansi.com.tr/images/resim/tren-servis-minibusune-carpti-10-olu-141687np.jpg>

6- <http://www.ilkehaberajansi.com.tr/haber/tren-servis-minibusune-carpti-10-olu.html>

7 - <http://www.aksam.com.tr/guncel/mersinde-tren-kazasi-10-olu-haber-293535> 8- <http://www.sonmansenet.com/Detay.asp?Id=3035>

9- <http://www.opsiyonhaber.com/mersindeki-hemzemin-gecit-kazasinda-sok-gercek-50192h.htm>

10- <http://www.haberler.com/2-kisinin-oldugu-hemzemin-gecitteki-bariyerlere-5280599-haber/> 11

- <http://www.haberimport.com/haber/tarsusta-hemzemin-gecitte-tren-kazasi-1-olu-1-yarali-215847.htm>

12 - <http://haberciniz.biz/tarsusta-tren-kazasi-1-yarali-1603542h.htm> 13- <http://www.milliyet.com.tr/2005/11/23/son/sontur02.html> 14- <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=3555104&tarih=2005-11-23>

15 - <http://www.alitezel.com/index.php?sid=yazi&id=6718> (Erişim:11.05.2014)

16- Taşyürek, M., İş Sağlığı ve Güvenliği – İyi Öğrenci Olmadık ! , Çalışma Ortamı Sayı:128 s.8

Çalışma Yaşamında Sağlık Güvenlik

Çalışma Yaşamında Sağlık Güvenlik kitabının 2.Baskısı çıktı. İlki 2007 yılında yayınlanan kitabın yazarı : Prof.Dr.A.Gürhan Fişek.

Bu kitabın yeni baskısının yapılması konusunda bizi özendirdikleri için Liman İş Sendikası'na ve araştırma uzmanı Emirali Karadoğan'a teşekkür ederiz. Onların, bu kitabı, eğitim seminerlerinde işçilere "eğitim desteği" olarak dağıtma düşünceleri olmasaydı; bu "yenilenme" bir süre daha gecikirdi.

Yeni baskı, beş bölümden oluşuyor :

1. İş Kazaları
2. Meslek Hastalıkları
3. Sosyal Boyut (a) Yaşama ilişkin olanlar, (b) İşçi sağlığı iş güvenliği yönetimi
4. İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası
5. Son Söz Yerine : Göz Bağlarını Çözelim.

Hiç kuşkusuz, ilk üç bölümde güncellemeler yapıldı. Bu zorunluydu. Hem yeni istatistikler yayınlanmıştı. Hem de bu dönemde yasa,yönetmelik düzeyinde bir çok değişiklik olmuştu. Bu dönemin en büyük yeniliği ise 2012 yılında çıkarılan İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası olmuştur. Bu yasanın çıkarılmasını izleyen dönem, ayrıca ve ayrıntılı olarak incelenmesi

gereken bir dönemdir. Bu bakımdan kitapta yeni bir bölüm oluşturulmuştur. Yasa ve onu izleyen gelişmeler izlenmiştir.

BİLİM DİZİSİ: 2

ÇALIŞMA YAŞAMINDA SAĞLIK GÜVENLİK

Prof.Dr. A.Gürhan FİŞEK

FİŞEK ENSTİTÜSÜ ÇALIŞAN ÇOCUKLAR
BİLİM ve EYLEM MERKEZİ VAKFI

Mart 2014
ANKARA

2. BASKI

FİŞEK
ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞAN
ÇOCUKLAR
BİLİM ve EYLEM
MERKEZİ VAKFI
YAYINLARI
Yayın No: 3.2

36

A.GÜRHAN FİŞEK

13

KÜÇÜK İŞARETLER VE BÜYÜK KAZALAR

İnsanların sağlığını korumak istiyorsak, önce onların çevrelerindeki tehlikeleri ortaya koymak zorundayız. "Küçük işaretler" kadar "büyük kazalar" üzerinde de durulmalıdır. Bugüne değin, dinleyicilerimize, küçük işaretlerin büyük kazalara yol açabileceğini; bunun için, her türlü önlemin alınmasını, "kaza daha geliyorum demeden" öngörülmesi gerekir. Önlem alınmazsa ne olur? Büyük kazalar meydana gelir. Bu kez, "büyük kazalar" daha doğrusu bunlara yol açan "büyük tehlikeler" üzerinde durmak istiyoruz. Toplamlar, nendense, küçük işaretleri görmezden gelirler, sonra da büyük kaza olduğunda, büyük bir üzüntüye kapılırlar ve suçlayacak kişileri aramaya başlarlar.

Tehlikeli kimyasal maddelerin sanayide ve ticarete gittikçe daha çok kullanışmasından ötürü, bu maddelerle oluşacak bir kaza, yalnızca onlarla çalışan işçileri değil, tüm toplumu yakından ilgilendirir. Tehlikenin büyüklüğü, deneme-yanılma ile bilgi edinmeye fırsat vermez; önceden tehlikeyi görmeyi zorunlu kılar.

Bu büyük tehlikeler, çok büyük kazalara yol açmıştır.

Tarih	Yer	Etken Madde	Sonuç
1912	İtai-İtai/Japonya	Kadmiyum	
1942	Berxi / Çin	Maden ocağında patlama	1.549 ölü
1944	ABD/Cleveland-Ohio	Metane içeren yangın	136 ölü 77 yaralı
1948	Almanya/ Ludwigshafen	Dimetil eter patlaması	245 ölü, 3.800 yaralı
1950	Meksika/ Poza Rica	Fosgen yayılımı	10 ölü, bir çok yaralı
1952	Almanya/ Wilsun	Klorin yayılımı	7 ölü, bir çok yaralı
1954	Almanya/ Bitburg	Kerozen patlaması	32 ölü, 16 yaralı
1956	Minimata/Japonya	Metil civa	1784 ölü, 481 yaralı
1961	Yokkaichi/Japonya	Sülfür dioksit	Başta 544 kişi etkilendi; giderek bu sayı arttı.
1965	Niigata/Japonya	Metil civa	
1966	Fransa/ Feyzin	Sıvılaştırılmış petrol gaz yangını	18 ölü, 90 yaralı
1967	ABD/ Lake Charles- Louisiana	Iso butan patlaması	7 ölü, 13 yaralı

Bu kitap, bir yönüyle okuruna kötülük ediyor. Çünkü, yalnız işyerlerinde değil, yaşam alanlarında da onların çevresini saran kötülükleri, onlara tanıtıyor. Farkındalıklarını artırıyor. Morallerini bozuyor.

Bu kitap, bir yönüyle okuruna iyilik ediyor. Çevrelerindeki kötülüklerle karşı hazırlıklı olmalarını, önlem almalarını veya önlem aldıkları için mücadele etmelerine kapı açıyor. İyi ediyor.

Bu kitap, gününbirlik yaşayan ve kafasını kuma gömenlerin sayısını azaltmayı hedefliyor. Böylece öngörülmesi yaşamak isteyenlerin yalnızlığını azaltmayı amaçlıyor.

Çocuk İşçi Olmak: Musa Erbek (Çıracak) İle Geçmişe Doğru Bir Yolculuk

Ankara'nın Keskin ilçesinin Köprü köyünde 1978 yılında doğdum. 10 yaşına kadar köydeydim. Güzel ve başına buyruk bir yaşıntım vardı. Bizim koyunlarımız olmadığı için, zaman zaman amcalarımın ve dedemin koyunlarının ardından giderdim. Yalnız değildim; yanımda hep bir kaç yaşıtım olurdu. Çocuk olduğumuz için geç saatlere kalmazdık; bir tehlike görmedim; kurtla filan da karşılaşmadım.

Ama bu yaşıntının sonu nereye varabilirdi ki?! Beş erkek kardeşlik, evimizden başka bir varlığımız yoktu (Emekliliğinden sonra babam ve annem şimdi orada).

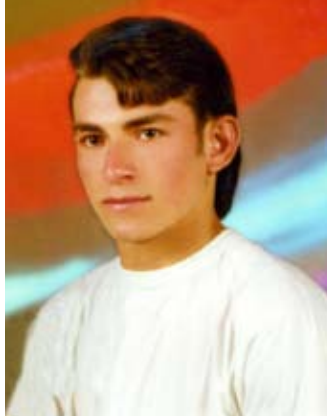
Babamın bir çok erkek kardeşi vardı. Önceleri dedemle birlikte otururdük. Köydeki gelenek, evde bir tek gelin olmasıydı. Onun için yenisi geldiğinde, öteki aile evden uzaklaştırılırdı. Köyde bize iki göz bir yer yapılmış ve evden uzaklaştırılmıştık. Bir çok eksikimiz vardı; mutfak gereçleri bile eksikti.

Babam, Köprü belediyesinde memurdu. Biz de beş erkek kardeşlik (Ben en küçüğüyüm). İkisi Ankara'da çalışıyordu; bekar evinde kalıyorlardı; sefillik çekiyorlardı. Babam köydeki oğullarının da geleceğini düşünerek, Ankara'ya taşınmaya karar verdi. Tayinini istedi; Sağlık Bakanlığı'na tayini çıktı. Ankara'ya gelince, Yenimahalle-Şentepe'de kiralık bir ev tuttuk; üç oda bir salon. Ama evimiz çok kalabalıktı : 5 erkek çocuk, ana, baba ve şehre çalışmaya gelen 2-3 amca çocuğu. Sonra en büyük ağabeyim evlendi; gelin getirdi. Her gün sanki düğün yemeği hazırlanıyordu. Ben 15-20 ekmek alırdım. Domates kasa ile alınırdı.

Babamın memur maaşı ancak kiraya yetiyordu. Onun için iş dışı zamanlarda, pazarda poşet, torba satardı. Ben de okul süresince ayakkabı boyacılığı yaptım.

İlkokul üçüncü sınıftaydım; ama yatılı okumayı aklıma koymuştum. Komşumuzun imam hatipte yatılı okuyan bir çocuğu vardı. Babama, "Ben imam hatip ortaokuluna gideceğim" dedim. "Hele sen bir ilkokulu bitir" dedi. Bitirince, yine söyledim; "İmam hatip nereden çıktı, seni düz ortaokula göndereyim" dedi. İsrar ettim, olmaz dedi. Ben de kızdım, "O zaman okumuyorum" dedim. O da üstüme gelmedi (Şimdi düşünüyorum, keşke zorlasaydı beni).

Bir işe girmem gerekiyordu. Önce, Yenimahalle-Ostim'de, benden bir büyük ağabeyimin çalıştığı yere komşu "bobinaj" ustasının yanına girdim. Bir usta, bir de ben vardım. İşler ağır değildi; zaman boldu; biraz keyfimce çalışırdım. Ama çok sürmedi. Altı ay sonra usta işi yürütmeyeceğini anladı ve işyerini kapattı. Ücretli olarak başka bir firmaya girdi; beni de yanında götürmek istedi. Ben iste-

medim. Komşu işyerinde "demir direk üretimi" yapanına geçtim. 13 yaşındaydım.

İş zordu. Demirle uğraştığımız için bana yük, ağır geliyordu. Usta, tut ucundan derdi; sonra hızlı hızlı yürürdü. 70-80 kiloluk konsolları taşırdık. Ben "Yavaş ol abi" dedikçe, o "Çabuk ol" derdi.

Yine ilk geldiğim yıllardı. Matkapla çalışırdım. Ama matkabın işin işlendiği tablasına boyum yetişmezdi. Önce tabana lastik, üzerine takoz koyar; üstüne çıkardım. Ancak öyle yetiştirdim. İş mengeneyle bağladığım için, kayma olasılığı yoktu. Matkabın koluna eriştiğimde işi görürdüm.

Bu dönemde bir de kaza geçirdim. Dik duran demirlerin ayağını kesebileceğini düşünmemiştim. Ayakkabımı deldiği gibi, ayak parmak arasından kesti. Çok acı çektim. Ama bir sakatlık bırakmadan geçti.

16-17 yaşlarındayım. Bir gün işe gelirken, otobüste bir ilkokul arkadaşım ile karşılaştım. Babasının dolmuşu vardı ve durumları iyiydi. O da benim gibi, okulu bırakmıştı. Çalışmayıp gün boyu geziyordu. "Çalışıp ne olacak?!" dedi, "Bu kadar çile çekmek, ağır işler yapmak yerine; gel birlikte gezelim" dedi. Şunu dedi, bunu dedi aklıma girdi. Onun peşine takıldım. Gezdik. Ama saat 11:00 olunca, beni bir korku aldı. Bundan sonra ne yapacaktım? Yine korka korka işyerine döndüm. Patronumuz Adnan abi, kapıda karşıladı; kaşları çatıktı: "Neredesin bakayım" dedi. Ağlamaya başladım. Beni aldı odasına çıkarttı; oturttu. Bu kez kaşları çatık değildi. Ben ağlamaya devam ediyordum. "Peki şimdi işinin başına gideceksin. Ama nerede olduğunu da bana söyleyeceksin" dedi. Arkadaşıma uyduğumu anlattım. "Bir daha yapma" dedi ve işe yolladı. 22 yıldır aynı işyerinde çalışıyorum.

Okusaydım daha rahat ederdim. Şimdi işimin ustasıyım ama okulu bitirip gelenlerin daha çok sözü geçiyor. Bana işi nasıl yapmam gerektiğini söylüyorlar. Üstelik çok kısa zamanda en az benim kadar, hatta fazla para almaya başlıyorlar. Bütün gün masa başındalar. Çünkü onlar "beyaz baretli" (kasklı). Ben de çocuklarımın öyle olmasını istiyorum. Kızım 11 yaşında, oğlum 6,5 yaşında. Onları okutacağım; okumak istemiyorum derlerse, onlara yalvaracağım.

Evlendiğimde, baba evine yerleştim. Tıpkı köydeki gelenekte olduğu gibi benden bir büyük olan ağabeyim gelinle birlikte başka bir eve çıktı. Ben küçük olduğum için, arkamdan gelen yoktu. 7 yıl babam-annemle birlikte oturduk. Sonra babam emekli oldu; onlar köye gitti ve orada yaşamaya başladı. Biz de aynı evde kaldık. Yaşıntı sürüyor, çocuklar büyüyor, biz de çalışmayı sürdürüyoruz. Ama çocuklarım benden daha iyi yaşayacaklar.

ÇALIŞAN ÇOCUKLARIN DURUMU 2012

A.Gürhan FİŞEK *

“Çalışan Çocuk Ne İstiyor?” sorusunun yanıtı çok ya-
lın: Yaşamak. Çalışan çocuk, en doğal insan hakkı olan
“yaşama”yı seçiyor.

Roosvelt, 1940’larda insan hakları kavramı tanımlan-
maya çalışılırken, “gereksinmeden kurtulma hakkı” kav-
ramını ortaya attı. Aynı dönemde, Maslow’un insanların
gereksinimleri doğrultusunda hareket etmesini açıklayan
“Gereksinme Basamaklandırması” modelini işliyordu.

İnsanların gereksinimleri var. Yaşayabilmek temel
fizyolojik gereksinimlerinin karşılanması gerek : Yeme,
içme, barınma, sağlık vb. İkinci basamak bunların gü-
vence altına alınması, yani sosyal güvenlik. Çalışan
çocuk, bu iki temel gereksinme basamağının karşılan-
maması dolayısıyla, “bireysel kurtuluş çabası”na giriyor;
toplumdan göremediğini, kendi bileğinin gücüyle almaya
kalkıyor.

Demek ki, “çocuk emeği”ni gördüğümüz yerde, sosyal
olan yoktur. Sosyal adalet yoktur; sosyal hekimlik yoktur;
sosyal politika yoktur; sosyal güvenlik yoktur; sosyal ba-
rış yoktur. Ancak bunları yerli yerine koyarsanız, çocuk
emeği kaybolur. Çünkü gereksizleşir.

I
Türkiye, kuruluşunun ilk dakikalarından beri çocukla-
rının farkında. 1940’larda “çocuk işçiliğinin önlenmesi”ne
ilişkin iki önemli adım atılmış:

1. Bunlardan birincisi “KİT’lerin Çıracak Okulları”dır.
1939 yılında çıkarılan bir yasa ile tüm kamu fabri-
kaları çıracak okulu kurmakla yükümlü tutulmuş. Bu-
günkü “mesleki eğitim merkezleri”nden en önemli
farkı, çıracakların asla üretimde kullanılmaması.
Sabahları yapılan ortak kahvaltı sonrası kuramsal
derslere başlanıyor; öğleden sonra da öğretmen-
lerinin gözetiminde atelyeye iniliyor. Tezgahlara
“üretim amaçlı” el sürmek yok. Amaç o işletmeleri
ileride yüklenecik yetişmiş insangücünü yarat-
mak.
2. Çocuk işçiliğinin önlenmesine ilişkin projelerin
ikincisi de “Köy Enstitüleri”. Büyük bölümünün
okuryazar olmayan ülkenin çocuklarını, üretim te-
melli bir eğitim yoluyla, zamanı gelince, “kalkınma
yarışı”na sokmayı amaçlamıştır. Böylece çocuklar,
monoton ve geleceği belirsiz, tarım işçisi olmaktan
kurtarılacak, diğer çocukların da eğitime kazandı-
rılması özgörevi ile donatılmışlardır. Yalnızca bu
da değil, bu Enstitülerden yetişen öğretmenlerin,
yeni üretim tekniklerini köylülere öğretirken, çocuk
emeğine gereksinme duymaksızın tarım yapma-
larını sağlamaları beklenmiştir.

Bu iki önemli SOSYAL PROGRAM’ın çok kısa bir
süre sonra sonlandırılmasıyla, çocuk emeği ile müca-
deleye ara veriliyor. 1979 yılında Uluslararası Çocuk Yılı
dolayısıyla bazı kıpırdanmalar ve toplumda “farkındalık
arttırıcı” girişimler var. Ama asıl hamle 1992 yılında Ulus-
lararası Çalışma Örgütü’nün “Çocuk Emeğinin Sonlandır-
ılması Uluslararası Programı” aracılığıyla ortaya konulu-
yor. Başta işçi - işveren sendikaları, gönüllü örgütler, be-
lediyeler gibi sosyal eşler (partnerler), Çalışma ve Sosyal
Güvenlik Bakanlığı’yla birlikte, varlığı ve etkileri bugün de

Fatih AKDOĞAN - “ÇALIŞAN ÇOCUKLAR” FOTOĞRAF YARIŞMASI
ALBÜMÜ 2008

süren bir çaba içerisinde giriyorlar. Çok çaba harcanıyor.
Bir çok değerli model çalışma ortaya konuyor. Artık ülke-
mizde “çocuk emeği”ni, çocuğun “pişmesi” değil, “ateş
atılması” olarak görenlerin sayısı çok artmıştır.

II

ILO/IPEC programının Türkiye için en önemli getirile-
rinden biri Devlet İstatistik Enstitüsü ile birlikte başlatıldığı
“Çalışan Çocuklar Anketleri”dir. Sorunun boyutlarını ve
nedenlerini kavrayabilmemiz için önemli bir yol gösteri-
ci olan bu anketler, 1994, 1999, 2006, 2012 yıllarında
yapılmıştır. Daha önceki uygulamalarda olduğu gibi son
anket de “Hanehalkı İşgücü Anketi” ile birlikte gerçekle-
ştirilmiştir.

2012 Çalışan Çocuk Anketi’nde, çalışan çocuklar şu
ölçütlere (bağımsız değişken) göre kümelendirilmişlerdir :

- Cinsiyet (Erkek, kadın)
- Yaş (6-14, 15-17)
- Yerleşim (Kır – Kent)
- Çalışma Etkinliğinin Özelliği (Ekonomik işlerde
çalışanlar ya da ev işlerinde faaliyette bulunanlar)
- Okula devam edip etmemesi
- Hane halkı büyüklüğü
- Hane halkı reisinin eğitim durumu.

Ercan YOLGİDEN - “ÇALIŞAN ÇOCUKLAR” FOTOĞRAF YARIŞMASI
ALBÜMÜ 2007

* Prof.Dr., Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Genel Yönet-
meni ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri
İlişkileri Bölümü - İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

2012 Çalışan Çocuk Anketi'nde, çalışan çocuklarla ilgili başlıca araştırılan konulardan (bağımlı değişken) bazıları şöyledir :

- Okula gitmeme veya okulu yarıda bırakmasının esas nedeni
- Çalışma nedeni
- İşteki durumu
- Yaptıkları işlerin türü ya da sektörü
- Fiili çalışma süresi
- İşveren tarafından sağlanan yardımlar
- Çalışılan işyerindeki olumsuz koşullar.

2012 yılında TÜİK'in bize sunduğu verilerden yararlanarak "çalışan çocuk"ların genel görünümü çizmeden önce, 2006 yılından 2012 yılına bazı değişiklikleri not etmek istiyoruz :

- 2006 yılından 2012'ye çalışan çocuk istihdamı kentte düşmüş, buna karşı köyde çok artmıştır.
- 2006 yılından 2012'ye hem kentte ve hem de köyde evde çalışan çocukların sayısı artmıştır.
- 2006 yılından 2012'ye, çocukların çalıştığı sektörler gözönüne alındığında, tarımda çalışanların sayısında artış görülmektedir. Bu artış kırsal alan verilerinde kendini göstermektedir. Buna karşın sanayi ve hizmet sektöründe çalışan çocuk sayılarında azalma görülmüştür.

İnsanlık (ya da bütün insan hakları belgeleri), çocuğun yerinin okul olduğu konusunda, fikir birliği halindedir. Onun için de, işin çocuğa zararlı olup olmadığının başlıca ölçütlerinden biri "onu eğitimden alıkoyup koymadığı"dır. İncelememize "çocukların neden okula gitmediklerini" irdeleyerek başlamamız bu bakımdan yerinde olacaktır.

Okula gitmeme veya okulu yarıda bırakmanın esas nedeni olarak belirtilenlerden başlıcaları şunlardır :

- Okula ilgi duymaması, derslerde başarısız olması (% 32,2)
- Okul masraflarının karşılayamama (% 19,6)
- Sürengen bir hastalığının olması (% 10,6)
- Ailenin okula gitmesine izin vermemesi (% 9,2)
- Okula gitmenin yararına inanmaması (% 9,1)
- Okul olmaması veya çok uzak olması (% 3,9)
- Okula gitmek yerine meslek edinmek istemesi (% 1,7).

Erkek ve kız çocuklarının okula gitmeme (ya da gidememe) nedenleri karşılaştırıldığında "okula ilgi duymayan kızların" daha az olduğu, buna karşın okul masraflarının karşılayamadığını söyleyenler arasında kızların çoğunlukta olduğu görülmektedir (Erkeklerin %41,2'si, kızların % 23,8'i okula ilgi duymadıklarını söylemişlerdir). Erkeklerin tersine kızların okula gitmesine izin verilmemesi olgusu daha baskındır. Erkeklerin %2,1'i, kızların %15,8'i okula gitmesine izin verilmediğini söylemektedir. Bu neden

- Okul masraflarının kızlar tarafından daha pahalı olarak nitelendirildiğini (Erkeklerin % 17,3'ü, kızların % 21,7'si)
- Okulun neden çok uzak olduğunun da daha çok kızlar tarafından söylendiğini (Erkeklerin % 2,7'si, kızların % 5,1'i) açıklamaktadır.

Ancak, okula devam etmek, çalışmaktan

uzak durmayla eş anlamlı değildir. Çocukların % 57,3'ü, okula devam ederken bir yandan da çalışmaktadır. 6-17 yaş dilimindeki çocukların % 45,9'u ev işlerinde faaliyette bulunurken, % 2,9'u ekonomik faaliyetlerde bulunmaktadır. Kır-kent ayırımı yaparak bu konuya baktığımız zaman, kızların kırsal alanda okuma yüzdesinin %85,2 iken kentte %94,0 yükseldiği görülmektedir. Bu 2006 yılına oranla bir artış olarak kendini göstermektedir; bunu okutulan kızlar için verilen "nakit katkısı" (sosyal yardım) ile açıklamak olasıdır.

Gizem BENGİSÜ - "ÇALIŞAN ÇOCUKLAR" FOTOĞRAF YARIŞMASI ALBÜMÜ 2008

Ekonomik faaliyetlerde bulunan çocukların, aile reislerinin eğitim durumları da araştırılmıştır. Bunların % 84,7'sinin en çok ilkölu mezunu olduğu görülmüştür. Kız ve erkek çalışan çocukların aile reisleri arasında bu yönden önemli bir fark görülmemektedir.

Çocukların okulu bırakmalarının kaçınılmaz sonucu "çalışmak"tır. Okula devam etmeyen çocukların yalnızca % 2,3'ü çalışmadıklarını söylemektedirler. Çalışanlar ise neden çalıştıklarına ilişkin şu nedenleri sıralamaktadırlar:

Şafak TORTU - "ÇALIŞAN ÇOCUKLAR" FOTOĞRAF YARIŞMASI ALBÜMÜ 2008

TABLO

Çocukların Eylemlilik Durumlarına Göre Çalışmalarının Cinsiyet Temelinde Dağılımı

	6-17 YAŞ DİLİMİNDEKİ NÜFUS	EKONOMİK İŞLERDE ÇALIŞANLAR	EV İŞLERİNDE ÇALIŞANLAR
TOPLAM	15.247.000	893.000 (% 5,9)	7.503.000 (% 49,2)
ERKEK	7.775.000	614.000 (% 7,9)	3.243.000 (% 41,7)
KADIN	7.472.000	279.000 (% 3,7)	4.261.000 (% 57,0)

(*) Satır yüzdesi

(*) Çalışmayanlar tabloya konulmamıştır.

TABLO

Çocukların Ekonomik Faaliyet Koluna Göre Çalışmalarının Cinsiyet Temelinde Dağılımı

	EKONOMİK İŞLERDE ÇALIŞANLAR	TARIMDA ÇALIŞANLAR	SANAYİDE ÇALIŞANLAR	HİZMET SEKTÖRÜNDE ÇALIŞANLAR
TOPLAM	893.000	399.000	217.000	277.000
ERKEK	614.000	236.000	168.000	210.000
KADIN	279.000	163.000	49.000	67.000

- Hane halkı gelirine katkıda bulunmak (% 41,4)
- Hane halkının ekonomik faaliyetine katkıda bulunmak (% 28,7)
- İş öğrenmek, meslek sahibi olmak (% 15,2)
- Ailenin isteği (% 6,0)
- Kendi ihtiyaçlarını karşılamak (% 6,8).

Öğrenimini sürdürmenin önündeki "birinci" engel, hane giren gelirin kısıtlılığıdır. Görüldüğü gibi, çalışma nedeni olarak, ekonomik kısıtlılıkları gösterenlerin oranı % 70,1'dir. Buna kendi gereksinimlerini karşılayamayanları da eklersek, oran üçte ikiyi geçmektedir.

Daha önce okula devam edememe nedenlerinde görüldüğümüz gibi, kız ve erkek çocuklar arasında, bu konuda da fark çıkmaktadır. Kızlar, daha çok "hane halkının ekonomik faaliyetine katkıda bulunmak" (% 43,4) amacıyla çalışmaktadır. "Kendi ihtiyaçlarını karşılamak" (% 3,4) ve "İş öğrenmek, meslek sahibi olmak" (% 7,1) gibi nedenler öne sürenler erkeklere oranla çok düşüktür.

Ülkemizde çalışan çocuk olarak nitelenebilecek nüfus ne kadardır? TÜİK Çalışan Çocuklar Anketi, bunu 8.393.000 olarak göstermektedir. Çalışma durumlarına ve cinsiyetlerine göre dağılımları şöyledir :

Burada çarpıcı bir gerçeğe karşılaştığımızı. O da

çocukların yarısından çoğunun çalışmakta oluşudur. Ev işlerinde çalışanların sayısı oldukça yüksektir. Ama cinsiyet temelli geleneksel rol dağılımı burada da kendini göstermekte, ekonomik işlere daha çok erkekler yönelirken, ev işlerinde çalışmak kızlara düşmektedir. Çocuk yaşta görülen bu tablo, evlendikten sonra daha da derinleşmektedir.

Tarım çalışmalarında hem erkek hem de kız çocuklarının sayısı, diğer sektörlerle göre ağırlığını korumaktadır. Bu özellikle kız çocukları için çok daha belirgindir. 2006 yılı ile kıyaslamalar yapıldığında ise, tarım alanında çocuk çalışmasının artış gösterdiği görülmektedir. Tarım alanının iş yasalarıyla yeterince korunmadığı, iş sağlığı güvenliği yasasının bu alana henüz ulaşmadığı düşünülmürse, çocukların ne kadar büyük tehlike altında olduğu daha iyi anlaşılır.

Çocuk yaşta "ev işlerinde çalışma" olgusu üzerinde etkili en önemli etmenlerden biri de hane halkı sayısıdır. Kardeşleri arttıkça, çocukların ev işlerini yapmak zorunda kalmalarında da bir artış beklenmesi kaçınılmazdır.

Başlı başına bu saptamalar bile, çalışan çocukların neden büyük bölümünün okulda başarısız olduğunu ve

TABLO

Hane Halkı Büyüklüğü ile Evde Çalışma Arasındaki Bağ

HANE HALKI BÜYÜKLÜĞÜ	6-17 YAŞ DİLİMİNDEKİ NÜFUS		EV İŞLERİNDE FAALİYETTE BULUNAN			
			OKULA DEVAM EDEN		OKULA DEVAM ETMEYEN	
	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN	ERKEK	KADIN
3 ve daha az	914.000	776.000	462.000 (% 50,5)	466.000 (% 60,1)	8.000 (% 0,9)	23.000 (% 2,5)
4 ve daha fazla	6.861.000	6.696.000	2.683.000 (% 85,3)	3.390.000 (% 87,9)	89.000 (% 1,3)	382.000 (% 5,7)

Velittin YALINKARA - “ÇALIŞAN ÇOCUKLAR”
FOTOĞRAF YARIŞMASI ALBÜMÜ 2008

eğitimlerini yarıda bırakmak zorunda kaldıklarını açıklamaktadır. Hanede yaşayan sayısı üç ve daha az ise, erkek çocuklar daha az ev iş yaparken, sayı çoğaldıkça, çocuğun kız ya da erkek olması fark etmemekte beklenti yükselmektedir. Beklenti yüzde seksenleri geçmektedir. Buna karşın okula devam etmeyenlerin bu konudaki katkısı sınırlı kalmaktadır. Dolayısıyla “ev işlerinde çalışma”yı, öğrenimini sürdürmenin önündeki “ikinci” en büyük engel olarak tanımlamak yerinde olacaktır.

Çocukların çalışma yaşamında ne kadar büyük bir tehlike altında olduklarını kanıtlayan verilerden biri de, fiili çalışma süreleridir. 6-17 yaş çocuklarının haftada 40 saatin üzerinde çalıştırılmaması gerekmektedir. Ancak toplanan TÜİK verileri, kentlerde çocukların haftada 62,5 saate kadar çalıştıklarını göstermektedir (Kadınlarda bu süre 51 saattir).. Yetişkinler için haftalık yasal çalıştırma süresinin 45 saat olduğu düşünülürse, çocuklar üzerinde uygulanan baskının ne tehlikeli boyutlara ulaştığı kolayca görülebilir. Tarım alanında, çocuklar için çalışma süresi ise 33,9 saate düşmektedir.

Çocukların çalıştırılmalarının, doğa üstü sınırlara var-
dığının kanıtlarından biri de “yıllık ücretli izin” uygulama-
sıdır. Çocukların % 89,4’ü yıllık ücretli izin yapamama-
dadır. Bütün bir yıl çalıştıktan sonra, iş yasalarıyla işçilere
tanınan en doğal haklardan birini bile kullanamamaları
onların üzerine binen yükün ağırlığını ortaya koymaya
yeter. Bu konuda erkek ya da kadın çalışan çocuk olma-
sı fark etmemektedir. Buna kadın tarım alanında yıllık
izinden yararlanamama %93,1’e yükselmektedir.

Doğal olarak, çocukların sağlık yakınmalarının başında “yorgunluk” gelmektedir. Çalışılan yerlerdeki olum-

Tamer SÖZENER (Gaziantep) - "ÇALIŞAN ÇOCUKLAR" FOTOĞRAF YARISMASI ALBÜMÜ 2009

suz koşulların sorulduğu TÜİK anketinde, çocukların % 66,2'si "aşırı yorulduklarını" söylemişlerdir. Bu oran, kırsal alanda % 70,8'e yükselmektedir. Ancak TÜİK anketi bu bölümünde, çocukları yaşayabilecekleri "olumsuzlukları" sorgulamakta yetersiz kalmış ve gerçekçi bir tablo ortaya koyamamıştır. Ancak bunda çocuğun değerlendirilmesine başvurulmuş olmasının ve onun algılarıyla sınırlı kalmış olmasının da etkisi vardır. İşyerinde çocukların yaralanma ya da sakatlanma sonuçlanan iş kazalarına uğrayıp uğramadıkları da sorulmuştur. Çocukların %3,4'ü bunu yaşadıklarını söylemişlerdir. Yaralanma ve sakatlanma olguları, kırsal kesimde ve erkeklerde yükselmektedir.

III

Ama çocuk emeği hala sürmektedir. Çünkü onun varlık nedenini oluşturan ekonomik ve sosyal temel sürmektedir. Bizler başta nitelikli ve kesintisiz örgün eğitimin yurt düzeyinde yükseltilmesi olmak üzere, etkin bir sosyal politika ile çocuk emeği ile baş edebiliriz.

Bu bilinçle, kısa erimde, çalışan çocukların yaşamını kolaylaştırmalı ve onların yanında durmalıyız. “Çocuk Emeğinin Kabul Edilemez Biçimlerinde” çalışmalarına kesinlikle izin vermemeliyiz. Tehlikeli işlerde çalışan çocukların, bu tehlikelerden korunmaları, sağlığının yakından izlenmesi için, sürekli örgütlenmeler oluşturmalıyız. Çırakların eğitildiği “Mesleki Eğitim Merkezleri”nde hem eğitimin kalitesini çok arttırmalıyız; hem de okulda daha çok zaman geçirmelerini sağlamalıyız. Bu ek süreçlerde, “benlik gelişimlerini tamamlamaları, kentli kimliğini geliştirmeleri” için yoğun sosyal ve kültürel programlar uygulamalıyız.

Çocukların erken yaşta çalışma yaşamına atılmasına olanak veren

- Kesintili eğitim uygulaması
 - Dışarıdan okuyabilme olanağı
 - Köylerde okulların geç açılma ve erken tatil edilmesi uygulaması vb.
- son vermeliyiz.

1. Görüntüdeki işleyle ilgili kılmasına izin verilmemeli
2. İş izin sistemi ve yüksekte çalışma iş izin sistemi uygulanmalı,
3. İşlele kurma, sökme, bakım ve kontrol talimatı olmalı ve standartlara uygun işleleler kurulmalı ve denetlenmeli,
4. Çalışanların işe giriş ve periyodik sağlık muayene-leri olmalı, iş güvenliğı, yüksekte çalışmada tehli-kele, riskle ve önlemlerle konusu ile, emniyet ke-meri, yaşam hatları, bağlarıntı noktaları vb., baret güvenliğı gözleñildiğü, iş güvenliğı ayakakabasının doğru seçimi ve kullanılması gibi konuları kapsayan uy-gulamalı İSG eğitimi verilmeli,
5. Çift bağlarıntı halatlı (lanyardlı), enerji emicili emniyet kemeri olmadan ve uygun kullanılmadan işlelede bulunmasına izin verilmemeli
6. İşveren, iş güvenliğı uzmanı düzenli denetim yap-malı
7. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın İş Müfet-işlele –kesinlikle- bu işlele yapan firmaların çalış-malarını denetlemelidir.

> Sayta 23'ün yaniti

İKİ DAKİKA DÜŞÜN

DİREN SU

Aylin BAŞAK ÇELİK*

GİRİŞ

Dünyada su hakkı için uğraşı ve mücadeleler, bir çok örgütün ortak çabası olarak biçimlenmiştir. Nicelik ve nitelik yönünden farklılıklar gösteren ittifaklar, bu mücadele içinde yer almıştır. Sendikalar, çevreci gruplar, tüketici dernekleri, halk grupları, çiftçiler, yer yer yöneticiler, bireysel politikacılar, siyasal partiler ve örgütler, demokratik kitle örgütleri bu ortak çalışmanın parçası olmuştur. Sonuç ister başarılı olsun ister başarısız; durum göstermektedir ki, insanlar, birşeylerin değişmesini; en temel "hak"larına rahatça erişebilmeyi ve bu en temel haklarına erişimde "müşteri" olarak değerlendirilmemeyi; kısaca zaten olması gerekeni istemekte; bunun için örgütlü mücadele vermektedirler.

HABERLER

Su mücadeleleri, dünyanın dört bir yanına dağılmıştır; kendi aralarında bir çok farklılık göstermektedirler. Kimi Cochamaba'da olduğu gibi şiddetle ya da Güney Afrika'da olduğu gibi sayaçların parçalanması yoluyla kendini göstermiş; kimi de seçimler veya referandumlar yoluyla başarılı olmaya çalışmıştır. Bu mücadelelerde, su çalışanlarını temsil eden sendikalar da son derece etkin bir rol üstlenmiştir. Lodz, Debrecen, Trinidad, Cochamaba, Brezilya, Güney Afrika, Endonezya, Uruguay gibi yerlerde, sendikaların su özelleştirmelerine karşı protestolarda, öncü bir rol oynadıkları görülmektedir.

Afrika ile başlayacak olursak; çoğu bölgede olduğu gibi Afrika'da da Dünya Bankası ve IMF dayatmalarıyla su özelleştirmelerinin ivme kazanması söz konusudur. Uluslararası tekellere süreli sözleşmeler, servis ve destek kontratlarıyla, faturalandırma gibi yollarla, su hizmetlerini özelleştirmelere açan Afrika'da halk son derece zor durumda bırakılmıştır. Güney Afrika'dan da yola çıkarak su özelleştirmeleri mücadelesine değinecek olursak; karşıımıza ilk çıkacak örgüt, Özelleştirme Karşıtı Forum (APF) olacaktır. APF, suyun, parası olan için bir imtiyaz değil; herkesin ulaşması gereken bir yaşam hakkı olduğundan yola çıkmaktadır. APF, su özelleştirilmesi sürecinde yoksul halkı ve işçileri bir araya getirmiş, suyun yanında bir çok temel hakları için de mücadele vermelerinde ön ayak olmuştur. Daha sonra da çeşitli toplumsal hareketler bir düzlemde birleşerek 2003 yılında Su Özelleştirmesine Karşı Koalisyon (CAWP)'u oluşturmuştur. Halkın temel hakkı

için mücadelesi hükümet tarafından anarşist hareketler boyutuyla ele alınmış ve bir çok insan toplumsal düzeni bozma gerekçesiyle tutuklanmıştır. Özelleştirme karşıtı hareketler, hükümeti sınırlı da olsa bazı bölgelerde ücretsiz su uygulamasına yöneltmişse de çoğunluk bu haktan faydalanamamıştır. Güney Afrika'da, özelleştirme plan ve projelerinin engellenmesini veya tekrar müzakere edilmesini sağlayan karşıt hareketlilikler de söz konusu olmuştur. Yüksek Mahkeme, 30 Nisan 2008'de kontrollü sayaçların yasal olmadığı kararını vermiştir. Bu da örgütlü mücadelenin Afrika'daki sınırlı da olsa bir kazanımıdır.

Bir diğer önemli bölge **Güney Amerika**. Güney Ame-

rika kapsamında ilk ele alacağımız ülke **Bolivya**. Burada da Dünya Bankası'nın etkisi söz konusudur. Dünya Bankası kredi verme kartı olarak El Alto genel su sisteminin özelleştirilmesini şart koşmuştur. Ancak bu özelleştirme sonucu Agues Del Illimani (ana hissedarı Suez'dir), El Alto'da 200.000 kişiye su hizmeti iletmede başarısız olmuştur. Daha sonra halk, Suez'in bölgeden çekilmesi için genel grev ve toplu protestolar yapmışlar ve Bolivya Hükümeti'nin Aguas Del Illimani ile kontratı iptal etme kararını vermesinde son derece etkin olmuşlardır. Bu kazanıma karşın, kamu-özel işbirliği çerçevesinde suya olumsuz müdahaleler söz konusu olmakta; halk ise bu durumu reddetmekte ve kamu su şirketi kurulması çağrısında bulunmaktadır. En sonunda Bolivyalı sendikacı Oscar Olivera liderliğinde, "Su ve Hayatın Korunması İçin Koalisyon" kurulmuştur. Bu koalisyon öncülüğünde, su fiyatlarının devasa artışlarından dolayı dört günlük genel grev düzenlenmiş ve tüm şehir toplu olarak işi bırakmıştır. Bu grev süresince yetkililerle görüşülse de müzakerelerden sonuç alınamamıştır. Bir diğer ele alınması gereken ülke, **Uruguay**'dır. Uruguay'da IMF kararları doğrultusunda, tüm bölgenin su hizmetlerinin özelleştirilmesi, söz konusu olmuştur. Bunun üzerine, Ulusal Su ve Yaşam Koruma Komisyonu'nun kurulmasıyla, bu durumla mücadele girişimleri de hız kazanmıştır. Tüm bu protestolar sonucu, bir referandum yapılmış ve halkın %62 gibi büyük bir kesimi suyun özelleştirme uygulamasını reddetmiştir. Güney Amerika kapsamında incelenmesi gereken en önemli ülkelerden biri, hiç kuşkusuz **Şili**'dir. Şili, en erken özelleşen ve Dünya Bankası'nın da sözde başarıymış gibi diğer ülkelere örnek gösterdiği, bir ülke olmuştur. Dünya Bankası'nın başarılı olarak gördüğü uygulamalar ise fiyat artışları, hizmet yetersizlikleri, su hizmetinde çalışanların gerekçesiz ve haksız işten atılması ve temiz suya erişimde zorluklardır. Halk ise, "Piyasa dik-

* Genç Sosyal Politikacı

tatörlüğüne hayır!" sloganlarıyla, neoliberal serbest ticaret anlayışlarına karşı duruşunu göstermektedir. Bir diğer önemli ülke **Meksika**. Bu ülkede 2001'den sonra hızlı bir şekilde su özelleştirmelerine maruz kalarak; bu durumun sancılarını çekmiştir. Durum gerçek yüzünü çabuk göstermiş ve ve %11' lerde olması gereken su tarifiyesi %68' lere varmış, bir çok Meksikalı fatura ödeyemediğinden, su hizmetinden yoksun kalmıştır. Halk ise, başta, uygulanan farklı su tarifeleri olmak üzere, su özelleştirmelerine tepki göstermekte, bu bağlamda protestolarda bulunmaktadır. Güney Amerika'da son olarak söz edilecek ülke; **Arjantin**. IMF'nin ekonomik himayesi altına, yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren girmeye başlayan Arjantin, bu durumun mağduriyetini de yaşamıştır. La Compagnie Generales des Eaux adında bir şirket, Tucuman bölgesinin su ve kanalizasyon hizmetini ele geçirmiştir. Ancak halkın yoğun protestolarıyla karşılaşan bu şirket, en sonunda bölgeden ayrılmak istediğini dile getirmiştir. Halk, haklarına bir saldırı olduğunu, en temel haklarına ulaşımında engeller yaşadıklarını ve artan fiyatlarla hayat şartlarının zorlaştığını dile getirerek kolektif bir mücadele vermiştir.

Avrupa'ya gelince : Avrupa kapsamında ilk ele alınması gereken ülke, **İngiltere**. Sanayi Devrimi'nin öncüsü olan bu ülke, özelleştirmelerle en erken tanışan ülkedir aynı zamanda. Ancak özel su hizmetlerinin kurulumu ve bunlara devredilen su işletmesi, kirlı ve sağlıklı suyu da beraberinde getirmiştir. Özelleşen suyun başını tutanlar, halkın sağlığından çok, kendi karlarını düşündüğünden; sağlıklı su hizmetinde son derece yetersiz kalmış ve hepatit-A hastalığı, özelleştirme öncesinin iki katı oranında artış göstermiştir. Daha özelleştirmenin başladığı ilk iki yılda, 21.000 evin suyu kesilmiştir. **Fransa** da İngiltere gibi erken sanayileşen ve bir o kadar da erken özelleştirmelerle karşılaşan ülkelerdendir. Uygulanan su hizmeti modeli; mülkiyeti

kamudaymış gibi görünse de, özel şirketlere devirlerin artmasıyla, kamu karar alma işlevinden ve sürecinden sıyrılmakta; bu şekilde su, "olması gereken" gibi değil "piyasa koşulları" bağlamında değerlendirilmekte ve fiyatlandırılmaktadır. Fransa'da halk, piyasa mantığıyla ticari mal olarak ele alınan su politikalarından son derece rahatsızdır; kamusal, temiz, sağlıklı ve devlet tekelıyla yapılması gereken su yönetimi istemini vurgulayıcı protestolarda bulunmaktadır. Bu noktada Grenoble bölgesinden söz etmek gerekir. Bu bölge, Suez tekeliyle özelleştirilmiş ve dünyaya su özelleştirmelerinin hız kazanması bağlamından örnek oluşturmuştur. Ancak yoğun bir kamu baskısı ve mücadeleyle sahne olmuştur. Gösterilen direniş meyvesini vermiş ve su hizmeti ve yönetimi yerel yönetime devredilmiş; Grenoble'de halk mücadelesi kazanmıştır. Günümüzde de Fransa'da en düşük su fiyatının uygulanmasının yanı sıra; halka temiz, sağlıklı, kesintisiz su hizmeti vermesiyle bölgede mücadelenin sonuçlarının ne denli olumlu sonuçlar verdiği gözler önüne serilmektedir.

Son olarak yer verilmesi gereken ülke ise **Türkiye**. Yaşadığımız coğrafya da, ne yazık ki özelleştirme ablukası altındadır. Diğer ülkelere koşut olarak, Türkiye'de de halk, bu duruma tepkisini ortaya koymaktadır. Ankara'dan bir örnekle başlayacak olursak; bir kaç yıl önce halk, Ankara'da büyük şehir belediyesinin su hizmeti veremediği; belediyeçiliğin iflas ettiği günler yaşadığında, "belediyeçiliği ile halka hizmet değil zulüm yapıldığı düşüncesi"nden hareketle halk girişimi, gösterilerde bulunmuştur. Nitekim buna benzer şekilde Bursa'da, Rize'nin Topkaya köyünde de yoğun su kesintilerine ve temiz suya erişemeden kaynaklı halk direnişleri görülmüştür. Ülkemizdeki su sorununda, üzerinde durulması gerekli diğer önemli nokta ise, "HES doğrusu PES doğrusu" sloganlarıyla halkın haklı tepkisini çeken, hidroelektrik santrallerdir. Su potansiyelini kullana-

rak elektrik üretme amacıyla girilen bu oluşum; doğayı alt üst edip, zaten günden güne bozulan dengenin üstüne bir tuğla daha ekleyecektir. Halk doğal olarak bu duruma tepki göstermekte ve İstanbul'dan Rize'ye, Zonguldak'tan Antalya'ya ülkenin dört bir alanında protestolarda bulunmaktadır. İstanbul'da yapılan protestoya değinecek olursak; Baraj ve HES Fuarı'nı protesto eden grup biber gazlı müdahaleler sonucu dağıtılmış; doğa adına birleşen insanlar sermaye çıkarı adına dağıtılmıştır. HES protestosu bağlamında söz edilmesi gereken bir diğer önemli husus ise bu konuya kadınların gösterdiği duyarlılıktır. Bu duruma bir örnek verilecek olursa; Erzurum'un Tortum ilçesi-

de kadınlar iş makinelerinin üzerine çıkıp yolu kapayarak protestoda bulunmuşlardır. Aynı şekilde Muğla'nın Göktepe ve Çamoluk köylerinde de kadınlar düzenledikleri bir piknikle HES projesine tepki göstermişlerdir. Halkın gösterdiği tepkilerin yanında, bu konuda Danıştay kararlarına da değinmek gerekmektedir. Artvin, Rize başta olmak üzere Doğu Karadeniz Bölgesi'nde danıştayın iptal kararlarını onaylaması söz konusu olmuştur. Ancak, Ardahan'da Kura Nehrine'ne yapılmak istenen ve Danıştay'ın, mahkeme sonuçlanana kadar ihale edilemez dediği HES projesinin, bu karara karşın ihale edilmesi, sermaye uğruna doğanın ve hukukun ihlal edildiğinin açık bir göstergesidir.

KUTU
Dünya Ölçeğinde Eylemlilikler ve Sonuçlarının Kısa Bir Özeti

Ülke	Şehir	Yıl	Sonuç
Polonya	Lodz	1994	Özelleştirme engellendi (Yerel seçim sonrası)
Macaristan	Debrecen	1995	Özelleştirme engellendi (Belediye kararı)
İsveç	Malmö	1995	Özelleştirme engellendi (Belediye kararı)
ABD	Washington	1996	Özelleştirme engellendi (Belediye kararı)
Arjantin	Tucuman	1998	İptal ve kamuya geri dönüş (Eyalet seçimi sonrası)
Almanya	Münih	1998	Özelleştirme engellendi (Belediye kararı)
Brezilya	Rio de Janeiro	1999	Özelleştirme engellendi (Mahkeme kararı)
Kanada	Montreal	1999	Özelleştirme engellendi (Belediye kararı)
Panama		1999	Özelleştirme engellendi (Ulusal seçim sonrası)
Trinidad		1999	İptal ve kamuya geri dönüş (Hükümet kararı)
Bolivya	Cochabamba	2000	İptal ve kamuya geri dönüş (Hükümet kararı)
Brezilya	Limeira	2000	Tamamlanmamış iptal (Bkz. Brezilya 2002)
Almanya	Potsdam	2000	İptal ve kamuya geri dönüş (Belediye kararı)
Macaristan	Szeged	2000	Tamamlanmamış iptal
Mauritius		2000	Özelleştirme engellendi
Tayland		2000	İptal ve kamuya geri dönüş
ABD	Birmingham	2000	İptal ve kamuya geri dönüş (Belediye kararı)
Arjantin	Buenos Aires	2001	Tamamlanmamış iptal
Fransa	Grenoble	2001	İptal ve kamuya geri dönüş
Arjantin	Buenos Aires	2002	Özelleştirme engellendi
Brezilya		2002	Özelleştirme politikası terkedildi (Ulusal seçim sonrası)
Paraguay		2002	Özelleştirme engellendi (Parlamento kararı)
Polonya	Poznan	2002	Özelleştirme engellendi (Belediye kararı)
Güney Afrika	Nkonkobe	2002	Özelleştirme engellendi (Mahkeme kararı)
Tayland		2002	Özelleştirme engellendi (Hükümet kararı)
ABD	Atlanta	2003	Özelleştirme engellendi (Belediye kararı)
Uruguay		2004	Referandum ile özelleştirme yasaklandı
Hollanda		2004	Yasa ile özelleştirme yasaklandı
Tanzanya		2005	Anlaşma iptal edildi
Guyana		2007	Anlaşma iptal edildi
Nepal	Katmandu	2007	Firma çekildi
Güney Afrika		2008	Kontrollü sayaçların anayasaya aykırı olduğu kararı çıktı
Endonezya	Jakarta		Devam ediyor
Gana			Devam ediyor
Hindistan	Delhi		Devam ediyor
Sri Lanka			Devam ediyor
Kuzey İrlanda			Devam ediyor
Fransa	Paris	2010	İptal ve kamuya geri dönüş
Türkiye	Artvin (Şavşat)	2010	Danıştay kararı ile HES projesinin iptali
Türkiye	Rize (Fındıklı)	2011	Danıştay kararı ile HES projesinin iptali
Türkiye	Antalya (Gazipaşa)	2014	Danıştay kararı ile HES projesinin iptali

YORUM

Görüldüğü gibi, dünyanın bir çok yerinden farklı insan toplulukları, aynı nedenden dolayı mücadele vermekte; aynı oluşumun sancılarını, boyutları yer yer değişiyor olsa da hissetmektedir. Arjantin'den Güney Afrika'ya, Bolivya'dan Fransa'ya su özelleştirmelerine yönelik örgütlü mücadele sürmekte, insanlar kamu hizmeti olması gereken su hakkı için seslerini duyurmaya çalışmaktadırlar. Değişen piyasa koşullarına eklenilen su, geçirdiği evrimle en çok da savunmasız ve yoksul halk için neredeyse lüks sayılabile-

HES PROTESTOLARI

cek ekonomik bir mala bürünmüş; kısaca parasallaşmıştır. Suyun parasallaşması; kalitesinin düşmesi ve adaletsiz bölüşümünün de beraberinde getirmiştir. Kamuyu hantal, yavaş, kaynakları etkin kullanamama gibi gerekçelerle eleştiren özel sektör; Arjantin örneğinde de görüldüğü gibi, türlü vaatlerle halkın desteğini alarak, bu süreçte onların da seslerini kesmekte; iş vaatleri uygulamaya geldiğinde de hiç bir etkinlik gösterememektedir. Daha bir kaç ay önce Bursa'da da görüldüğü gibi, halk, temiz suya erişememekten yakınmakta; bu noktada bir düzenlemeye gidilmesini gerekli görmektedir.

Bir kamu hizmeti olması gereken ve bu çerçevede değerlendirilmesi gereken su, ne yazık ki özelleştirme çemberine alınmıştır. İnsan hayatının sürdürülebilirliği için olmazsa olmaz nitelikte olan bu yaşam kaynağı, son derece adaletsiz politika ve planlar doğrultusunda; toplumda parası olmayan için elde etmesi güç olan bir gereksinime haline getirilmektedir. Parası olanla olmayan arasında suya erişimde uçurum yaratmasının yanı sıra; su özelleştirmeleri istihdam kapsamı açısından değerlendirildiğinde de ne denli yıkıcı olabildiğini göstermektedir. Su hizmeti veren şirketlerde maliyeti kırmak, cebini daha çok doldurmak için işçi azaltmaları günümüzde de bariz bir şekilde kendini göstermektedir. Dolayısıyla adaletsiz uygulamalar ve halkın sağlıklı suya erişiminde ortaya koyduğu engellerin yanında; zaten günden güne yığılan ve artan bir işsizler ordusuna yenilerini eklemektedir. Böylece, su özelleştirmeleri bir yıkıcı darbesini daha göstermektedir. Görüldüğü gibi; özel sektörü harekete geçiren tek güdü karını en çoklaştırmaktır, bu noktada halkın sağlıklı suya erişimi, herkesin bu haktan yararlanması doğrultusunda adaletli bir bölüşüm; özel sektörün pek de umrunda olmamaktadır. Özel şirketler hala kamunun kaynakları etkin kullanmadığından, suyun yeterliliği ve sürekliliğini sağlamaktan, şebekeleri yenilemeyi ve iyileştirmeyi düşünerek ileri dönük istihdam yaratıcı uygulamalar öngördüğünden söz edebiliriz; bugün suyun ticarileştiği bölgelerde su hizmeti yapan yerlerde çalışan personelin maliyet kısmı adını işten atıldığı, halka ulaşan su hizmetlerinin kısıtlandığı, su fiyatının sözleşmelerde taahhüt edilen oranların çok üzerinden olduğu görülmektedir. Ortaya çıkan bu olumsuz tablo, kendine çeşitli söylemlerle meşruiyet kazandırmaya çalışan özelleştirmelerin kabul edilemeyeceğinin göstergesidir.

Su "gereksinme" boyutunun ötesinde; bir "hak" boyutu içinde ele alınmalı ve uygulamalar da bu düzlemde gerçekleştirilmelidir. Halkın istemine ve suyun adil paylaşımına örtüşecek şekilde su; ticari bir meta boyutundan çıkarılmalı ve kamu hizmeti kapsamına alınmalıdır. Halk böyle istemeden ve bunu elde edene kadar da rahat edecek gibi görünmemektedir. "Su hayattır"; insan hiç hayatından vazgeçebilir mi?

KAYNAKÇA

- <http://ekolojiagi.wordpress.com/2011/03/01/dunyada-suyun-ticarilestirilmesi-ve-su-mucadeleleri/>
- Ulusoy, Kudret (2011): Su Kaynaklarının Özelleştirilmesi <http://www.odatv.com/n.php?n=su-kaynaklarinin-ozellestirilmesi-0502111200>
- <http://metinindir.com/docs/1988/index-33003.html?page=4>
- <http://eski.bianet.org/2007/08/01/100408.htm>

GÖRSELLER KAYNAKÇA

- <http://t24.com.tr/haber/iceride-uzmanlar-disarida-poliskonustu/34747>
- <http://www.omegayapi.com.tr/img/water-protest>
- <http://www.bodrumdabugun.com/mahalleliden-su-protestosu>
- <http://html.muglada-su-protestosu-3/>
- <http://www.dogruhaber.com.tr/Haber/Kategori/Guncel/Sayfa-217.html>
- <http://haber.sol.org.tr/sonuncu-kavga/akp-istanbul-il-baskanligionunde-hes-protestosu-haberi-40232>
- <http://www.kemenche.com/kemenche/?p=2169>
- <http://www.haberler.com/trabzon-da-hes-protestosu-4428970-haberi/>
- <http://www.timeturk.com/tr/2010/12/21/antalya-illardan-hesprotestosu>
- <http://www.sondakikahaberleri.info.tr/haber/295249-hesprotestosu-2-asker-yarali>
- <http://www.timurca.com/page/136/?p=smghbdxytnfzh>

Kadın Emeği Söyleşileri

EMEĞİN GÖRÜNMEYEN YÜZÜ: KADINLARIMIZ

Söyleşiyi Gerçekleştiren : Özgün MİLLİOĞULLARI *

Sendikal gündemin en son sıralarda yer alan, “sendikalarda kadın” sorununa ilişkin uzun soluklu bir mücadele veren ve Türkiye’de bir ilk ve tek olma özelliğini taşıyan Petrol-İş Kadın Dergisi’nin Genel Yayın Yönetmeni Necla Akgökçe ile sendikalarda kadınları ve mücadeleyi konuştuk...

- Öncelikle sizi biraz tanıyabilir miyiz, sendikada çalışmaya ne zaman başladınız?

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat ve Maliye Bölümünü bitirdim. İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi’nin ilk mezunları arasındayım. “Kadın Bakış Açısıyla Mutfakın Tarih İçinde Değişen Anlamı” adlı yayınlanmamış bir yüksek lisans tezim var. Feministim. 1990 yılından itibaren ana akım medyanın çeşitli gazetelerinde ve yine ana akım medya tarafından çıkarılan bazı kadın dergilerinde çalıştım. Buralarda çalışırken Türkiye’nin uzun soluklu bağımsız feminist dergilerinden olan Pazartesi Dergisine de katkı sunuyordum. 2003 yılından itibaren de Petrol-İş Kadın Dergisi’nin Genel Yayın Yönetmeniyim. Bu künyede geçen ismim. Ama biliyorsunuz basın yayın bir sendikanın en önemli servisi, bütün yazılı basılı materyaller oradan çıkar ama sendika yayınları genel olarak bir-iki kişi tarafından kotarılır. O nedenle derginin muhabiri olarak da çalışıyorum. İki kişi çıkarıyoruz dergiyi, temel olarak grafik tasarımı bölümünü Selgin Zırhlı Kaplan arkadaşımız hazırlıyor. Ama o da sadece tasarımı yapmıyor, haber de yapıyor.

- Petro-kimya işkolunda çalışan kadınların, çalışma hayatından kaynaklanan sorunları nelerdir?

Çalışmış oldukları alt sektörlerde, üretim içindeki yerlerine göre sorunlar değişip farklılaştığı gibi toplumsal cinsiyet esaslı ortak sorunlar da var. Mesela TPAO’da çalışan bir kadının sorunu, kadın olduğu için terfi edememek olurken; otomotiv yan sanayiine plastik aksam üreten ve kadın işçi sayısının giderek arttığı bir fabrikada, “kadınların yaptığı iş farklı” şeklinde rasyonalize edilmeye çalışılan – ne yazık ki onların da kabul ettiği- düşük ücret, ya da anatomik yapının farklılığı neticesinde ortaya çıkan bel fıtığı, boyun fıtığı gibi hastalıklar olabiliyor. İlaç sanayiinde çalışan kadınlar açısından da kimyasalların solunması ciddi hastalıklara neden olabiliyor. Novamed işyerinde çalışan kadınların yürüttüğü direnişte öne çıkan taleplerden biri de maske verilmediği için kadınların zehirli kimyasalları maruz kalması ve bu sırada hamile olan kadınların, doğan çocuklarında tavşan dudak gibi sağlık sorunlarının bulunmasıydı.

Tüm iş kollarında ortak rastlanan yakınmalardan biri de cinsel taciz, cinsel sataşma ile kadınları küçümseyen, onları aşağılayan tavırlar. Bunun dışında bir başka ortak şikayet konusu ise bakım hizmetlerinin yetersizliğidir. Çocukları olan kadınların büyük bir bölümü açısından kreş hizmetlerinin yetersizliği hala en önemli sorunlardan biri olmaya devam ederken, vardiyalı çalışılan iş yerlerinde-ilaç firmalarında- gece vardiyalarında servis yokluğu, servisin olduğu durumlarda

ise servisin eve en yakın merkezde bırakması, bu merkez denilen yerlerden eve ulaşmanın uzun bir yürüme yolunu gerekli kılmasıydı. Bu durumlarda kadınları ya babaları, ya abileri ya da eşleri almak zorunda kalıyorlar.

- Bu iş kolunda, kadın işçiler açısından iş sağlığı ve güvenliği önlemleri alınıyor mu? En sık görülen meslek hastalıkları nelerdir?

Hayır alınmıyor. Erkek işçiler için de alınmıyor. İşverenler ve hükümet şu düğmeye basma, bu hareketi yapma, ya da bu hareketi yap şeklinde, fabrikalara astıkları işçi sağlığı ve iş güvenliği uyarı tabelalarıyla tedbir aldıklarını düşünüyorlar. Sendikaların da bu konuya yeteri kadar önem verdikleri söylenemez. Ama sağlık açısından riskli işyerlerinde iş giysileri, maske, baret vs gibi bazı durumlarda sendika etkili olabiliyor.

Kadınların yoğun olarak çalıştığı akort çalışma düzeni olan işyerlerinde boyun, bel fıtıkları, bileklerde karper tunel sendromu, kimyasalları soluma neticesinde ortaya çıkan alerjik astımlar. Üretim esnasında ayakta çok uzun süre kalmaktan kaynaklanan varisler ve çeşitli damar hastalıkları. Ama bunların çoğunun kadınların kendi bünyelerine ilişkin bir zafiyetten kaynaklandığı düşünülüyor, meslek hastalıkları olarak algılanmıyor.

Kimyasalların solunmasıyla ortaya çıkan bazı hastalıklar uzun vadede örneğin kadın emekli olduktan sonra ortaya çıktığı için yine meslek hastalığı olarak algılanmıyor. Bunların arasında ciddi kanser türleri var mesela.

- Bu işkolunda kadınların sendikalara katılım düzeyi nedir?

Sektör genel olarak erkek ağırlıklı bir sektör o nedenle sendikalı kadın üye sayısı oldukça az. Buna erkek egemen yapıları dolayısıyla, sendikaların kadın sayısını artırma konusunda yeterli derecede pozitif ayrımcılık önlemlerini almamasını da eklersek, tablo iyice kötüleşiyor. Petrol-İş Sendikası’nın 32 bin 500’ü geçen üyelerinin içinde 1857’sini kadınlar oluşturuyor. Bu sayı zaman zaman 1900’lere çıksa da sendikada kadın üyelerin oranı yüzde 6’yı pek geçmiyor.

- Sizce, sendikalar, kadın sorunlarına duyarlı mıdır?

Değiller. Sendikaların kadın sorunlarına duyarlı hale gelmelerinin yolu, sendikalarda kadın üyelerin niceliksel olarak da niteliksel olarak da bir güç oluşturmaktan geçiyor. Sadece sayısal çoğunluğun değil de farklı ezilme durumunda olanların bu ezilme biçimlerinin üzerinden temsiliyetin ön planda olduğu yeni bir sendikal örgütlenme anlayışının inşa edilmesi halinde kadınların, sorunlarına daha fazla önem verileceğini düşünüyorum. O zamana kadar mevcut yapılar içinde de kadın komisyonları, kadın grup örgütlenmeleri inşa ederek güçlenebiliriz.

* Fışek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi

- Uzun bir süredir, Petrol-İş Kadın Dergisi'nin editörlüğünü yaptığınızı biliyoruz. Bize sendikanızdan ve sizin yapmış olduğunuz çalışmalardan biraz bahseder misiniz?

11 yıldır dergiyi kazasız belasız çıkar-
dık. Ama bu dergi varlığını açık olarak
Petrol-İş Sendikası Genel Başkanı Mus-
tafa Öztaşkın'ın kimliğinde somutlaşan,
kadın-erkek eşitliğine önem veren bir yö-
netime ve yönetim anlayışına borçlu. Bi-
liyorsunuz dergi çıkarmak, bir irade ge-
rektiriyor. Petrol-İş'in böyle bir kararı ol-
masaydı biz burada olmazdık. Yarın öbür
gün yönetim değiştiğinde, kadın- erkek
meselesine daha farklı bakan bir yönetim
geldiğinde, bizi lüzumsuz addedebilirler.

Emir kulunuz demek istemiyorum aman haa. Femi-
nizmi, Feminist araştırma yöntemlerini, sendikalarda
kadın çalışmalarının nasıl yürütülmesi gerektiğini bi-
len bir kadın gazeteciyim, dolayısıyla ilkelerimiz var.
Şimdiye kadar bir kurum dergisi çıkardığımızı unutma-
dan kısmen bağımsız bir biçimde yürüttük çalışmala-
rı, sonuç iyi oldu. Yarın
öbür bu ilkelerle bizden
istenen şeyler çatışabilir.
O zaman çantamızı alıp
gitmek düşer bize.

Dergi ile bizim buluş-
mamız ise çok büyük ve
iyi tesadüf. Çünkü genel
olarak sendika dergileri
profesyonel gazeteciler
veya dergiciler tarafın-
dan yapılmaz, hele hele
bir kadın dergisi. Petrol
İş Kadın dergisinde böy-
le bir karşılaşma oldu.
Biz şimdiye kadın hare-
ketinin gündemi ile sendikanın gündemi üzerinden bir
yayın politikası güdüyorduk. Sadece Petrol- İş'in ka-
dın üyelerini değil, kadın emek hareketini ilgilendiren
her konuyu dergimizde işledik. Bunun dışında geçtiği-
miz genel kurulda sendikanın tüzüğünü toplumsal cin-
siyet açısından gözden geçirerek, önemli değişiklikler
yaptık. Son dört yıldır genel üye eğitimlerimiz arasında
toplumsal cinsiyet dersleri yer alıyor. Bu dersleri ben-
le Selgin ortaklaşa yürütüyoruz. Erkek üye ağırlıklı bu
dersler, çok tartışmalı geçiyor. Bunun dışında bir ara
kadınları güçlendirici eğitimler de verdik.

Bunları yaparken hep diğer sendikalarda iş yapan
kadınlarla ortaklaşmaya çalışıyoruz. Son olarak oluş-
turduğumuz Sendikal Güç Birliği Platformu Kadın Ko-
ordinasyonu bu çabanın ürünü, genel olarak tüm yazı
çizi, tasarım, grafik gibi işler Petrol-İş Kadın dergisi
tarafından yürütülüyor.

- Son senelerde işçi kadınlar mücadelenin ön safla-
rında yer alıyorlar. Bunu neye bağlıyorsunuz?

Şu anda emek piyasalarının en savunmasız iş gü-
cünü kadınlar oluşturuyor. Esnek güvencesiz işlerde
hep onlar çalıştırılıyor. Düzenli güvenceli işlerde ça-
lışıklarında ise çok düşük ücretlerle çalışıyorlar. Ça-
alıştıkları yerde ve örgütlü oldukları sendikalarda esas
işgücü üretimin öznelereinden biri olarak görülmediği
için tepkililer. Evde de neredeyse tüm işleri onlar ya-
pıyorlar. Açık söyleyeyim eşlerine erkeklerle de ken-
dilerine devamlı üç çocuk doğur, kürtaj olma, kadınlara
erkek eşit değildir, diyen hükümete de tepkililer... Buna
Türkiye'de her konuda ses çıkaran bir kadın hareke-

tinin de varlığı eklenince pek çok kadın
saatli bomba gibi dolaşüyor etrafta. Gezi
direnisinin sembollerinin hep kadınlar
olması tesadüf değil. Bu kadar baskıya
karşı onlar da nereden direniş orada olu-
yorlar. Sendika yanlarında değilse tek
başlarına direniş örgütüyorlar. Son dö-
nemde çadır kurup, hem işverene hem
de sendikasına isyan eden pek çok kadı-
na şahit olduk...

- Kadın işçilerin daha fazla mücadele-
ye katılması için pratik olarak neler öne-
rebilirsiniz?

Mücadeleye yeteri kadar katıldıklarını
düşünüyorum esasında. Sendikal örgüt-
lenmeler içerisinde daha aktif olmaları için
ise kadın üyelerin taleplerini ve varlıklarını

önemsiyen sendikaların, yapması gerekenler var. Bunun
için öncelikle sendikalar da kadın komisyonları kurulmalı,
hem öyle üç kadın yan yana geldik hadi kadın komisyonu
olsun ya da "Başkanımız kadın komisyonu kur" dedi, beni
de başına getirdi şeklinde bir kadın komisyonu değil. Fab-
rikadan, işyerinden başlayarak, kadınların kadınları seçti-

ği, sendika içinde her dü-
zeydeki yönetime paralel
bir kadın örgütlenmesi. Bu
zor değil esasında, şimdi
onlar da mevcut bürokrat-
tik sendikal yapılar için de
absorbe olmuşsa da Batı
sendikaların ikinci dalga
feminizmi takiben kurulan
kadın komisyonlarından
söz ediyorum.

Sosyal demokrat sen-
dikalarda da, sağ eğilimli
sendikalarda da, sosyalist
sendikalarda da bu tür ya-
pılar kurulmuş zamanında,
varlıklarını hala sürdürüyorlar. Biz de iki büyük işçi konfe-
derasyonunda da varlıkları tüzükle garanti altına alınmış
bir kadın komisyonu yok. DİSK'te tesadüfen yan yana gel-
miş kadınlardan oluşan bir kadın komisyonu var ama buna
konfederasyonun kadın komisyonu diyemeyiz. Orada bu
işe gönül veren birkaç kadın arkadaş, geçtiğimiz seçim dö-
neminde toplumsal cinsiyet açısından tüzüğün yenilenme-
si konusunda öneri getirdiler kabul edilmedi. Türk-İş'i ele
aldığımızdan daha karanlık bir tablo ile karşı karşıya kalı-
yoruz. Geçen 8 Mart'ta bir fotoğraf koymuşlar, yok kadın
emekçiler için çalıştay, kurultay yaptık vs diye. Yerin dibine
geçtim utançtan, bütün ön sıra sendika başkanı erkekler-
den oluşuyor. Kadınlar arkada bir yerlere sığınmışlar ve
muhtemelen, sendika başkanına yaranmak isteyen bir
uzman da onları çekmiş, 8 Mart'ta öne kadınları almak
gibi bir biçimsel incelik bile akıllarına gelmiyor...Böyle
gitmeyeceği çok açık. Bu sendikalara aidat veren üye
kadınlar değiştirecek her şeyi.

Sendika içi kadın örgütlenmelerine önem verip,
suni yapıları bu örgütlenmelerin önüne geçirmemeli-
yiz. Kadınlar örgütlenmelerini sağladıktan sonra yöne-
timlerde eşit temsil konusunda daha güvenceli olurlar.
Her yönetim düzeyinde eşit temsil edilmeli, bunun için
kadınlara özel eğitim, bilgilendirme, güçlendirme ça-
lışmaları yapılmalıdır. Bu çalışmalar yapılırken unutul-
maması gereken temel şey de çocuk bakımıdır.

Kadınların fırsat verildiğinde eğitime, sendikal ça-
lışmalara çok daha yatkın olduğunu düşünüyorum.

- Röportajımızı kabul ettiğiniz için çok teşekkür
ederiz.

21. yüzyılın Çocukları...

Taner AKPINAR *

Dünyanın zamansal olarak katettiği yoldan, özellikle de yüzyıllık zaman dilimlerinden söz edildiğinde, aslında, üstü örtük bir şekilde, içinde bulunulan yüzyılın yalnızca zamansal olarak değil, toplumsal olarak da en ileri dönem olduğu yönünde bir imada bulunmaktadır. Geçmiş yüzyıllara ilişkin algımız, barındırdığı kötülükler ve yobazlıklarla ürpertici iken, içinde bulunduğumuz yüzyıla ilişkin algımız, her bakımdan ulaşılan en ileri aşamada olduğumuz ve insanlığın bir sonraki yüzyılda daha ileri bir aşamaya ulaşacağı yönündedir. Ancak, ne yazı ki, bu bir algı yanılgısıdır. Zamansal ilerleme, kendiliğinden ve doğrusal bir biçimde toplumsal ilerlemeyi getirmemektedir. İçinde yaşadığımız barındırdığı karanlıklar bakımından hiç de bundan önceki karanlık dönemlerden aşağı kalır değildir.

Irak'ta hazırlanan ve yasallaşmasına kesin gözüyle bakılan bir yasa tasarısı, 9 yaşın altındaki çocukların evlendirilmesine izin vermekte ve bu konuda bir alt yaş sınırı koymamaktadır. Dahası, evli kadınların kocalarının cinsel isteklerini yerine getirmek zorunda oldukları da yasa tasarısında yer alan düzenlemeler arasındadır. Söz konusu yasa tasarısına karşı itirazlar yükselmeye başlasa da, getirilecek düzenlemelerin zaten varolan fiili durumun kağıda dökülmesinden ibaret olduğu yönünde görüşler de dile getirilmektedir.⁽¹⁾

Nijerya'da kız çocuklar okullardan kaçırılarak, satılmakta ve zorla evlendirilmektedir. Kız çocuklar Boko Haram örgütü militanlarına da pazarlanmaktadır. Bu örgütün amacı, kız çocuklarını eğitimden alıkoymaktır. Adı eğitimin kız çocukları için "Haram" sayılması söyleminden gelmektedir. Yüzlerce kız çocuk ve yüzlerce kadın bu şekilde kaçırılmaktadır. Kaçırma olaylarının bir kısmının da fide almak için yapıldığı rapor edilmektedir. Kaçırılan kız çocukların tutuldukları yerlerde de başlarına bir sürü kötü şey gelmektedir. Örneğin, bazılarının yılan sokması sonucu öldüğü belirtilmektedir.⁽²⁾

320 kızın kaçırılmasıyla sonuçlanan son eylemleri, dünyanın tepkisini çekmiştir. Çoğu hristiyan olan kızların, kaçırıldıktan sonra, korku içinde bırakıldıkları ve müslümanlığı zorlu kabul etmelerinin sağlandığı, serbest bırakılmaları için de, bazı istekler öne sürüldüğü duyurulmuştur.

ABD'de bir grup sağlık uzmanının önerisi, son derece tartışmalı ve ciddi bir konuyu gündeme getirmiştir. Sağlıkçılar, engelli çocukların elektrik şoku kullanılarak cezalandırılması ve davranışlarının kontrol edilmesi uygulamasının yasaklanması yönünde bir çağrıda bulunmaktadır. 2010 yılından bu yana tartışılmaya başlanan bu uygulamanın bir tür işkence olduğu ve bu nedenle buna son verilmesi ge-

rektiği yönünde görüşler ağırlık kazanmaktadır.⁽³⁾

Honduras'da, hükümet, 6-18 yaş arasında 25 bin çocuğu askere alacak bir plan uygulamaya koymuştur. Atayurdunun Koruyucuları (Guardians of the Fatherland) adı verilen plan kapsamında askere alınacak çocukların ahlaki değerlere uygun olarak eğitileceği ifade edilmektedir. Bu uygulamaya karşı bir tavır alan kesimlerin, askere almanın eğitimle bağdaşmayacağı yönündeki tepkilerine karşın, hükümet kanadı, bu planın temel amacının çocuk ve gençlerde suçluluk oranını azaltmak olduğunu savunmaktadır.⁽⁴⁾ Çocuk asker olgusunun Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 182 numaralı sözleşmesinde, "en kötü çocuk işçilik biçimlerinden biri" olarak kabul edildiği anımsanmalıdır. Bir çok yazımızda, eline silah verilmiş çocuk görüntülerine isyan ettiğimiz unutulmamalıdır. Bu kez, belki de iç çatışmalarda kullanılmak üzere "eli silahlı çocuklar" yetiştirilecek ve bu yönde beyinleri yıkanacaktır.

Avusturya İnsan Hakları Komisyonu, çocukların kendilerine zarar verme ve intihar etme eğilimleri konusunda bir araştırma başlatmıştır. Bunun nedeni, çocuklarda kendine zarar verme ve intihar girişimlerinin gelişmiş ülkeler arasında en yüksek oranda görüldüğü ülkelerden birinin Avusturya olmasıdır. Örneğin, intihar istatistiklerine göre, intihar oranlarının diğer yaş gruplarına göre, çocuklarda beş kat daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Çocukları bu tür davranışlara iten ve psikolojik baskı altına alan birçok neden olduğu, fakat gerçek nedenlerin bilimsel araştırmalarla tam olarak ortaya konulmamış olduğu söylenmektedir.⁽⁵⁾

Yetişkinlerin gözlerini kapadıkları gerçeklere, çocuklarının dayanamadıkları, çirkinliklere ortak olmak istemedikleri olasılığı hiç aklınıza gelmedi mi?

Dominik Cumhuriyeti'nde dünyaya gelen, çoğu Haiti kökenli olmak üzere yabancı uyruklu çocuklar hükümet tarafından resmi olarak kayda geçirilmeyerek, bunlara yurttaşlık verilmemektedir. Yurttaşlık statüsünden dışlanan çocuklar, her düzeyde eğitim olanaklarından dışlanmaktadır.⁽⁶⁾ Dolayısıyla, yaşam boyu "yok sayılmaya" mahkum edilmektedirler.

Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki etnik karışıklıklar ve çatışmalar, insanlıktan söz etmeyi olanaksız kılan bir vahşete dönüşmüş durumdadır. Bölgedeki çatışmaların çocuklar üzerindeki etkilerine ilişkin kaleme alınan bir rapora göre, kadınlarla birlikte üç yaşındaki kız çocuklarına bile tecavüze uğramaktadır. Tecavüz, bir cezalandırma silahı, kin ve öfke tohumları ekmek için bir aracı olarak kullanılmaktadır. Çatışmalarda çok sayıda çocuk anne ve babasını kaybederek kimsesiz kalmaktadır. Şiddetin binbir türüne hem tanıklık eden hem de uğrayan bu çocukların çok ciddi ruhsal sorunlar yaşadığı da vurgulanmaktadır.⁽⁷⁾

Bu tablo karşısında 21. yüzyılın çocuklarının içinde bulunduğu vahşi koşullar geçmiş yüzyıllardaki karanlık dönemlerden hiç aşağı kalır değildir. Bununla kıvanç duyan insanoğlu çıkamaz; ama bu insansız olgularla savaştan, çağına isyan eden insanoğlu da çok azdır.

Dipnotlar

(1) <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iraq/10753645/Iraq-ready-to-legalise-childhood-marriage.html>

(2) <https://www.crin.org/en/library/news-archive/nigeria-kidnapped-schoolgirls-forced-marry-captors>

(3) <http://www.disabilityrightsintl.org/dri-testimony-to-fda-urging-ban-on-shock-devices-as-a-behavioral-aversive/>

(4) <https://www.crin.org/en/home/what-we-do/crinmail/crinmail-1374#on>

(5) <https://www.crin.org/en/library/news-archive/australia-human-rights-commission-investigate-self-harm-and-suicide-children>

(6) <http://www.law.georgetown.edu/news/press-releases/left-behind-statelessness-in-the-dominican-republic.cfm>

(7) <http://www.warchild.org.uk/news/worlds-forgotten-conflict>

* Yrd.Doç.Dr. Akdeniz Üniversitesi İİBF Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü Öğretim Üyesi ve Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Gönüllüsü

İKİ DAKİKA DÜŞÜN

Tehlikeyi Tanıyalım

Yüksekte Çalışma

Mustafa TAŞYÜREK*
(mustafatasyurek@fisek.org.tr)

Durum: Bu çalışan çok katlı binanın dış cephesinde ısı izolasyonu için sıva ve boya yapmaktadır. İşçinin bu çalışmalar sırasında karşılaşılabileceği tehlikeleri tanımlayabilir misiniz ?

Neler Olabilir ?

1. İşçiler çalışma platformunu ve iskeleyi kurarken ya da sökerken düşebilir.
2. Çalışma platformunu kurarken ve sökerken kalasları çıkarırken ya da indirirken düşebilirler ya da kalasları aşağıda olanların üzerine düşürebilirler.
3. İzolasyon malzemesinin duvara sabitlenmesinde el matkabı vb. elektrikli el aletleri ile çalışırken aşağı düşebilirler, elektrik çarpabilir, göz ve el yaralanmaları vb olabilir.
4. Sıva ve boya yaparken ölümcül bir kaza ile karşılaşılabilecek şekilde yüksekte düşebilirler .

> Yanıtı 19. sayfada

* Kim. Müh., İş Sağlığı+İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı
Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi (1978-1985)
İş Güvenliği Uzmanı (A Sınıfı Sertifikalı)
Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Denetim Kurulu Üyesi

ÇALIŞMA ORTAMI DERGİSİ BİLİMSEL DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Ahmet MAKAL
Prof. Dr. Ali Esat KARAKAYA
Prof. Dr. A. Gürhan FİŞEK
Mak. Y. Müh. Aykut GÖKER
Prof. Dr. Aysen BULUT
Mim. Y. Müh. Cihat UYSAL
Dr. Engin TONGUÇ
Jeom. Erdoğan BOZBAY
Prof. Dr. Ferhunde ÖZBAY
Doç. Dr. Gülbiye YENİMAHALLELİ
YAŞAR
Prof. Dr. Güler Okman FİŞEK
Prof. Dr. Hamit FİŞEK
Prof. Dr. İsmail TOPUZOĞLU
Prof. Dr. İsmail ÜSTEL
Dr. Ecz. Leyla ÜSTEL
Prof. Dr. Mesut GÜLMEZ
Prof. Dr. Muammer KAYAHAN
Prof. Dr. Müge ERSOY KART
Mümtaz PEKER
Prof. Dr. Murat DEMİRCİOĞLU
Kim. Müh. Mustafa TAŞYÜREK
Prof. Dr. Necati DEDEOĞLU
Prof. Dr. Nevzat ÖZGÜVEN
Oya FİŞEK
Prof. Dr. Sarper SÜZEK
Yrd. Doç. Dr. Taner AKPINAR
Yrd. Doç. Dr. Umut AŞKIN
Prof. Dr. Yasemin GÜNAY BALCI
Prof. Dr. Yıldız TÜMERDEM

ÇALIŞMA ORTAMI DERGİSİ BİLİMSEL DANIŞMA KURULU'NUN YİTİRDİĞİMİZ AMA HEP ARAMIZDA OLAN ÜYELERİ

Doç. Dr. Ömer Tunç SAVAŞCI
Prof. Dr. Cahit TALAS
Prof. Dr. Kurthan FİŞEK
Prof. Dr. Alpaslan IŞIKLI
Tuncer UÇAROL

İÇİNDEKİLER

- **İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ**
Soma Maden Faciası mı ? Felaketi mi ? 2
Mustafa TAŞYÜREK
- **BASINDAN** 3
- **KİTAP TANITIMI**
Madenci Edebiyatı 4
- **SANAT VE EMEK**
Madenci Fotoğrafları 5
- **İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ**
"İşçinin Savsaması Yüzünden İşin Güvenliğini
Tehlikeye Düşürmesi" mi? 6
Mustafa TAŞYÜREK
- **VAKIF HABERLERİ**
Yeni Baskı : Çalışma Yaşamında Sağlık Güvenlik 10
- **SÖYLEŞİ**
Çocuk İşçi Olmak: Musa Erbek (Çırak) İle
Geçmişe Doğru Bir Yolculuk 11
- **ÇOCUK EMEĞİ**
Çalışan Çocukların Durumu 2012 12
A. Gürhan FİŞEK
- **SU VE YAŞAM**
Diren Su 16
Ayşe BAŞAK ÇELİK
- **KADIN SORGULUYOR**
Emeğin Görünmeyen Yüzü : Kadınlarımız 20
Özgün MİLLİOĞULLARI
- **ÇOCUK HABER**
21. yüzyılın Çocukları 22
Taner AKPINAR
- **BULMACA**
İki Dakika Düşün: Tehlikeyi Tanıyalım :
Yüksekte Çalışma 23
Mustafa TAŞYÜREK

İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ

<http://www.isguvenligi.net>
<http://www.osgb.fisek.com.tr>

- **Sahibi:** Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi
Vakfı Adına
A. Gürhan FİŞEK (e-posta: agf@fisek.org.tr)
- **Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:**
A. Gürhan FİŞEK (e-posta: agf@fisek.org.tr)
- **Yönetim Yeri:** Selanik Cad. Ali Taha Apt. 52/4
Kızılay 06650 ANKARA (e-posta: bilgi@fisek.org.tr)
Tel: 0312 419 78 11 • Faks: 0312 425 28 01 - 395 22 71
- **Web sayfası:** www.fisek.org.tr
- Çalışma Ortamı Dergisi'nde yayınlanan yazılar,
resimler kaynak gösterilerek kullanılabilir.
- Bu dergide yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.
Bu bir HAKEMLİ dergidir.

- Çocuk Dostu'muz olanlara dergi ve kitaplarımız
düzenli olarak gönderilmektedir.
Sizleri de Çocuk Dostu'muz olarak görmek isteriz.
- Çalışma Ortamı Dergisi iki ayda bir yayınlanır.
(Yerel Süreli Yayın)
• ISSN 1302-3519
- Sayı: 133 • Mart - Nisan 2014
- Ücretsizdir
- **Yapım ve Basım:** Büyük Anadolu Medya Grup
İstanbul Cad. Elif Sk. Sütçü Kemal İşhanı No:7/188
İskitler 06060 ANKARA
Tel: 0312 384 30 70 (Pbx) • Fax: 0312 384 30 57
Baskı Tarihi : 03 Nisan 2014